

٣٤٢ يعني ڪنهن جي لڪل حال جو ظاهر ڪرڻ. ان ۾ ڪلا به اچي وڃي. ڇڻو خوري ۾ عقل مند اهو آهي جيڪو پنهنجن عينن کي ڏسي. هڪ قول هي به آهي ته بُري ڳالھومان مواد ڪار آهي.

٣٤٣ جتان کي جائز آهي ته ظالم جو ظلم بيان ڪري، اهو چوري يا غصب ڪندڙ جي نسبت ڇڏي سگهي ٿو ته ان منهنجو مال چور يا ويا غصب ڪيو. شان نزول :- هڪ شخص هڪ قوم وٽ مهمان ٿيو هو.

تن ان جي چڱي طرح ميزباني ۾ ڪئي. جڏهن اهو اتان نڪرڻ لڳو ته ان جي شڪايت ڪندو وڌو. ان واقعي جي متعلق هي آيت نازل ٿي. ڪن مفسرن فرمايو آهي آيت حضرت ابوبڪر صديق رضی اللہ عنہ جي باري ۾ نازل ٿي. هڪ شخص سيد عالم صلي اللہ عليه وسلم جي آڳاٽي سنڌي شان مبارڪ ۾ زبان درازي ڪندو رهيو. هنه ڪيترا ئي دفع امامت ڪئي، مگر اهو باوجود ايو. آخر هڪ دفعي ان کي جواب ڏنائين. ان تي حضور اقدس صلي اللہ عليه وسلم جي آيت ڪرنا ٿيا. حضرت صديق اڪبر عرض ڪيو يا رسول الله صلي اللہ عليه وسلم! هي شخص مون کي ٻُرو چوندو رهيو ته حضور جي ڪجهه فرمايو. مان هڪ دفع جواب ڏنو ته حضور جي آيت ٻيڻا. فرمايائون هڪ ملائڪ تنهنجي پاران جواب ڏئي رهيو هو. جڏهن توڻي جواب ڏنو ته ملائڪ هليو ويو ۽ شيطان اچي ويو. ان جي متعلق هي آيت نازل ٿي.

٣٤٦ توهان ان جي ٻانهن کي معاف ڪريو. اهو توهان کي معاف ٿيڻو حديث. توهان زمين وارن تي رحم ڪريو. آسمان وارو توهان تي رحم فرمائيندو.

٣٤٧ هن طرح ته الله آيمان آڻي ۾ ان جي رسولن تي ڏاڙھ.

٣٤٨ شان نزول :- هي آيت يهودين ۽ نصرانين جي حق ۾ نازل ٿي جو يهودين حضرت موسيٰ عليه السلام تي ايمان آندو ۽ حضرت عيسيٰ ۽ سيد عالم صلي اللہ عليهما وسلم جي جانشين ڪيو ۽ نصرانين حضرت عيسيٰ عليه السلام تي ايمان آندو ۽ انهن سيد عالم صلي اللہ عليه وسلم جي جانشين ڪيو.

٣٤٩ ڪن رسولن تي ايمان آڻڻ انهن کي ڪفر کان نه ٿو بچائي سگهي، ڇو ته هڪ نبي جو انڪار به سڀني نبين جي انڪار جي برابر آهي.

٣٥٠ ڪبير جو مرتڪب به ان ۾ داخل آهي، ڇو ته الله ۽ ان جي سڀني تنهن اهو ايمان رکي ٿو، معتزل ڪبير واري جي عذاب جي هميشگي جو.

لَا يُجِبُ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالشَّوْرِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَ

الله پسند نه ٿو ڪري بري ڳالھ جي اعلان ڪرڻ کي ۳٤٢ مگر مظلوم کان ۳٤٣ کان الله سبيحا عليها ۳٤٤ ان تبتدا خيرا او تخفوه او الله ٻڌي، ڄاڻي ٿو. جيڪڏهن توهان ڪو چڱو ڪم ظاهر ڪري يا لڪي ڪري يا

تغفوا عن سوء فان الله كان عفوا قديرا ۳٤٥ ان الذين ڪنهن جي بُرائي کي معاف ڪيو ته بيشڪ الله معاف ڪندڙ قدرت وارو آهي ۽ بيشڪ جيڪي الله

يُكَفِّرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَ ۳٤٦ ان جي رسولن کي ۽ ٿا مڃين ۽ گھرن ٿا ته الله کان ان جي رسولن کي جدا

رُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنُكْفِرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ ڪن ۳٤٧ ۽ چوندا آهن ته اسان ڪنهن تي ايمان آندو ۽ ڪنهن جا منڪر ٿيا سڀين ۽ ڪنهن کي

أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ۳٤٨ أولئك هم الكفارون ۳٤٩ ۽ ايمان ۽ ڪفر جي وچ ۾ ڪا به رات ڪڍي وڃي ۱۰ هي ئي نڪ پڪا ڪافرا آهن ۳٤٩

حَقًّا ۳٤٩ وَاعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۳٥٠ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ ۽ اسان ڪافرن جي واسطي دلت جو عذاب تيار ڪري رکيو آهي. ۽ جن الله ۽ ان جي سمورن

وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ ۳٥١ رسولن تي ايمان آندو ۽ انهن مان ڪنهن تي به ايمان ۾ فرق نه ڪيائون. انهن کي الله جلدي انهن جو

أُجُورَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۳٥٢ يَسْأَلُ أَهْلُ الْكِتَابِ ۳٥٢ ۽ الله بخششمار مهربان آهي ۳٥٢ اي مجذبي ڪتابي توکان ۳٥٢ سوال

أَنْ تُنْزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ الْكَبِرَ مِنْ ۳٥٣ تان ڪنهن تي آسمان مان هڪ ڪتاب لاه ۳٥٣ هي ته موسيٰ کان انهيءَ کان به وڏو سوال

ذَلِكَ فَقَالُوا أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ جَهَنَّمَ فَاِخْتَارَ مُوسَىٰ الْكَبِرَ ۳٥٤ ڪري چڪا ۳٥٤ جو چيائون اسان کي الله ظاهر ظهور ڏيکاريندو ۽ ڪنهن کي ڪنهن کي ڪنهن کي ڪنهن کي

ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ۳٥٥ پوءِ ڪا ٻي ڀيڻا ۳٥٥ انهن کان پوءِ جو روشن آيتون ۳٥٥ انهن تي اچي ويون پوءِ اسان اهو معاف فرمائيندو

منزل ١

عقيدو رکڻ ٿا. هن آيت سان انهن جي ان عقيدو جو باطل هجڻ ثابت ٿيو. ۳٥٦ مسئلو :- هي آيت تغليب صفات (مغفرت ۽ رحمت) جي قدر هجڻ تي دلالت ڪري ٿي، ڇو ته حديث جي قائلن کي چيو پوي ٿو ته الله تعاليٰ (معاذ الله) ازل ۾ غفور ۽ رحيم رهيو، پوءِ نشيو. انهن جي ان قول کي هي آيت باطل ڪري ٿي. ۳٥٦ برا ۽ سرڪشي. ۳٥٣ هڪ ئي پيري شان نزول :- يهودين مان ڪعب بن اشرف ۽ فحاض بن عازر ۽ سيد عالم صلي اللہ عليه وسلم جي چيو ته جيڪڏهن توهان نبي آهيو ته اسان وٽ آسمان کان هڪ ئي پيري ڪتاب آيو، جيئن حضرت موسيٰ عليه السلام توريت آندو هو. اهو سوال انهن جو هدايت جي طلب ۽ اتباع جي لاءِ نه هو بلڪ سرڪشي ۽ بغاوت کان هو. ان تي هي آيت نازل ٿي.

۳٥٣ يعني اهو سوال انهن جي ڪمال جهالت کان آهي ۽ ان قسم جي جهالتن ۾ انهن جا اباڏاڏا ڳڻتا رهيا، جيڪڏهن سوال هدايت جي طلب لاءِ هجي ها ته پرور ڪيو وڃي ها مگر اهي ته ڪنهن حال ۾ ايمان آڻڻ وارا نه هئا.

۳٥٥ ان کي پرچڻ لڳا.

۳٥٦ توريت ۽ حضرت موسيٰ عليه السلام جا معجزا، جيڪي الله تعاليٰ جي وحدانيت ۽ حضرت موسيٰ عليه السلام جي سچائي تي واضح دليل هئا ۽ باوجود ان جي. جو توريت اسان هڪ ئي پيري نازل ڪيو هو، ليڪن خوتن ۽ بدبراهنن ۽ بسيار ۱ اطاعت ڪرڻ جي بجاءِ انهن خدا جي ڏسڻ جو سوال ڪيو.

ذٰلِكَ وَاتَيْنَا مُوسٰى سُلٰطٰنًا فَبَيَّنَّا ۙ وَرَفَعْنَا قُوَّةَهُمُ الطُّورَ

۳۸۷ ۽ اسان موسيٰ کي روشن غلبو ۽ ۳۸۸ پوءِ اسان انهن تي طور کي کڻي مٿان ڪيو

بَيْنَانَهُمْ وَقُلْنَا لَهُمْ ادْخُلُوا الْبَابَ سَجْدًا ۙ وَفَلَّانَهُمْ

انهن کان پڪو عهد وٺي ۽ اٿا انهن کي فرمايو دروازي مٿا سجدو ڪندي داخل ٿيڻ انهن کي فرمايو سين

لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ ۙ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيثَاقًا غَلِيظًا ۙ فَمَا

۽ چيڻ جي ڏينهن جي ڪا به لنگهه ۽ ۳۸۹ اسان انهن کان پڪو واعدو ورتو ۽ ۳۹۰ پوءِ اسان انهن

نَقَضَهُمْ مِّيثَاقَهُمْ وَكَفَرُوا بِاللّٰهِ وَقَتَّلَهُمُ الْاَنْبِيَاءَ

جي ڪهڙي عهد ۽ سبب انهن تي لعنت ڪئي ۽ هن جي ڪري ته انهن الله جي آيتن جي برڪت واري ۽ ۳۹۱ ڀينرن کي ناحق

بَغِيْرَ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوْبُنَا غُلْفٌ ۙ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ كُفْرَهُمْ

۳۹۲ شهيد ڪيائون ۽ ۳۹۳ انهن جي هنجڻ تي ۽ ۳۹۴ اڃا دين تي ڀڙ آهن بلڪ الله انهن کي سڄي سڄي انهن جي لپڻ ۽ ۳۹۵

فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ۙ وَبَكَرَهُمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰى مَرْيَمَ

آهي، سوايمان ۽ ۳۹۶ ائين مڱريو، ۽ هن ڪري ته انهن ڪفر ڪيو ۽ ۳۹۷ مريم تي وڏو بهتان مڙهيائون.

بُهْتَانًا عَظِيْمًا ۙ وَقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيْحَ عِيسٰى ابْنَ مَرْيَمَ

۽ انهن جي هن چوڻ تي آسان مسيح عيسيٰ پٽ مريم الله جي رسول کي شهيد ڪيو ۽ ۳۹۸

رَسُوْلَ اللّٰهِ وَمَا قَتَلُوْهُ وَمَا صَلَٰبُوْهُ وَلٰكِنْ شُبْهَ لَهُمْ وَ

۽ آهي هي ته انهن ڏان تي قل ڪيو ۽ ڏان کي سولي چاڙهيائون بلڪ انهن جي واسطي ان جي مٿو جهڪائي ڏيڻ ۽ ۳۹۹

اِنَّ الَّذِيْنَ اَخْتَلَفُوْا فِيْهِ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ

۽ جيئي ان جي باري ۾ اختلاف ڪري رهيا آهن ۽ ۴۰۰ انهن کي ان جي ڪا به خبر ڪانه آهي

عِلْمٍ اِلَّا اِتِّبَاعَ الظُّنِّ ۙ وَمَا قَتَلُوْهُ يَقِيْنًا ۙ بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ

۴۰۱ ۽ مڱرڻ جي پيروي ۽ ۴۰۲ يقينيٰ انهن ان کي قتل ڪيو ۽ ۴۰۳ بلڪ الله ان کي پنهنجي طرف کڻي ورتو ۽ ۴۰۴

اِلَيْهِ ۙ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ۙ وَاَنْ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ اِلَّا

۽ الله غالب آهي حڪمت وارو ۽ ۴۰۵ ڪوبه عتابي اهڙو نه آهي جو پنهنجي موت کان

لَيُّوْمُنَّ ۙ قَبْلَ مَوْتِهِ ۙ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكُوْنُ عَلَيْهِمْ

آڳ ۾ ان تي ايمان نه آهي ۽ ۴۰۶ ۽ قيامت جي ڏينهن اهڙان تي شاهد هوندو

منزل

۳۸۷ جڏهن انهن توبه ڪئي. هن ۾ حضور جن جي زماني جي يهودين
جي لاءِ توقع آهي ته اهي به توبه ڪن ۽ الله انهن کي به پنهنجي فضل سان
معاف فرماي.

۳۸۸ اهڙو تسلط عطا فرمايو جو جڏهن پاڻ بني اسرائيلن کي توبه جي
لاءِ خود انهن جي پنهنجي قتل جو حڪم ڏنو ته اهي انڪار ۽ ڪري سگهيا
۽ انهن اطاعت ڪئي.

۳۸۹ يعني مڇي جو شڪار وغيره، جيڪو عمل توهان لاءِ اٺ
ڏينهن حلال نه آهي، نه ڪريو.

سورة بقره ۾ انهن سڀني حڪمن جا تفصيل گذري چڪا
آهن.

۳۹۰ ته انهن کي جيڪو حڪم نه ٿيو آهي، سوڪن ۽ جنهن جي
منع ڪئي ويئي آهي، تنهن کان پري رهن، پوءِ انهن ان واعد کي ٽوڙيو.

۳۹۱ جيڪي نئين سگهون جي صداقت تي دلالت ڪنديون هيون،
جيئن حضرت موسيٰ عليه السلام جامع جزا.

۳۹۲ نئين سگهون جو قتل ڪرڻ ته ناحق ئي آهي ۽ ڪهڙي طرح
بحق نه ٿي سگهي، پر هتي مضمود آهي ته انهن جي ارادي ۾ به انهن کي
ان جو ڪو استعفاء نه هو.

۳۹۳ انهيءَ ڪري نصيحت ۽ وعظ، ڪارگر ٿي نه ٿا سگهن.
۳۹۴ حضرت عيسيٰ عليه السلام سان به.

۳۹۵ يهودين دعويٰ ڪئي ته انهن حضرت عيسيٰ عليه السلام کي
قتل ڪري ڇڏيو ۽ نصراني ان جي تصديق ڪئي هئي، پر الله تعاليٰ

انهن ٻنهي جي تڪذيب فرمائي ڇڏي.
۳۹۶ جنهن کي انهن قتل ڪيو ان لاءِ خيال ڪندارهيا ته اهو حضرت
عيسيٰ آهي، جيئن ته انهن جو اهو خيال مخض غلط هو.

۳۹۷ ۽ يقين سان، نه ڇڏي سگهن ته اهو مقتول ڪير آهي، هي
چون ٿا ته اهو مقتول عيسيٰ آهي، ڪي چون ته اهو ٻيو ڪو عيسيٰ جو
آهي پر جسم عيسيٰ جو نه آهي، تنهن ڪري اهو، اهو نه آهي، انهيءَ

متردد ۾ آهن.
۳۹۸ جيڪو حقيقت حال آهي.

۳۹۹ ۽ اٽڪلون ڪرڻ.
۴۰۰ انهن جي قتل ڪرڻ جي دعويٰ ڪوڙي آهي.

۴۰۱ صحيح ۽ سالم آسمان جي طرف، حديثن ۾ ان جا تفصيل وارد آهن. سورة آل عمران ۾ ان واقعي جو ذڪر ڪري چڪو آهي. ۴۰۲ هن آيت جي تفسير ۾ چنڊ قول

آهن:
هڪ قول هي آهي ته يهودين ۽ نصرانيين کي جڏهن پنهنجي موت جي وقت عذاب جا ملائڪ نظر اچن ٿا ته اهي حضرت عيسيٰ عليه السلام تي ايمان آڻي وٺن ٿا، جنهن جو انهن
ڪفر ڪيو هو، پر ان وقت انهن جو ايمان آڻي مقبول ۽ معتبر نه آهي.

ٻيو قول هي آهي ته قيامت جي ويجهو جڏهن حضرت عيسيٰ عليه السلام آسمان کان نازل فرمائيندو، ان وقت ۽ ۴۰۳ ان وقت حضرت عيسيٰ
عليه الصلوة و التسليمه شريعت محمد صلي الله عليه و آله جي مطابق حڪم ڪندو ۽ انهيءَ دين جي امامن مان هڪ امام جي حيثيت ۾ ٿيندو ۽ نصرانيين کي جيڪي ان جي نسبت ڳال ڪري رهيا
هوندا، تنهن کي ڪوڙو ڪندو، دين محمد صلي الله عليه و آله جي اشاعت ڪندو. ان وقت يهودين ۽ نصرانيين کي يا ته اسلام قبول ڪرڻ پوندو يا قتل ڪري اڇلا يا ويندا. جزا قبول ڪرڻ جو حڪم
حضرت عيسيٰ عليه السلام جي نزول ڪرڻ جي وقت تائين آهي.

ٽين قول لمطابق آيت جي معنيٰ آهي ته هر ڪتابي پنهنجي موت کان آڳ سید عالم صلي الله عليه و آله وسلم جن تي ايمان آڻيندو،
چوٿون قول هي آهي ته الله تعاليٰ تي ايمان آڻيندو ۽ ۴۰۴ پر موت جي وقت جو ايمان مقبول نه آهي ۽ نفعي وارو نه ٿيندو.

شَهِيدًا ۝ فَيُظْلَمُ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمًا عَلَيْهِمْ

۝ ۱۲۳ ۝ پوءِ يهودين جي وڌي ظلم ۽ سب سان اهي ڪي پاڪ شيون جيڪي انهن جي واسطي

كُتِبَتْ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبَصَدَّاهُمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا ۝ ۱۲۴ ۝

حلال هيون وڌيڪ انهن تي حرام فرمائي ڇڏيون سين ۽ هن ڪري تانهن گنهگي لاءِ جي رهڪان روڪيون.

وَآخِذْهُمْ بِالرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ

۝ ۱۲۵ ۝ هن جي ڪري به تاهي باج وٺندا هئا، حالانڪ انهن کي انهي کان روڪيو ويو هو. ۽ ماڻهن جو مال ناحق کائيندا

بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝ ۱۲۶ ۝

هائون ۽ انهن جا جيڪي ڪافريا اسان انهن جي واسطي دردناڪ عذاب تيار ڪري رکيو آهي. پر

الرَّسُولُ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ

جيڪي انهن جا علم ۽ ايمان وارا آهن اهي ايمان آڻن ٿا ان جي حوالي موجب اوهان طرف نا زل

إِلَيْكُمْ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ

ٿين ۽ جيڪي توهان کان اڳ پر نازل ٿيو هو ۽ نماز قائم رکندي ۽ زڪوت

الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ

تئيندي تانهن ۽ الله جي قيامت تي ايمان آڻيندي، اهڙن کي عن قريب اسان

أَجْرًا عَظِيمًا ۝ ۱۲۷ ۝ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَ

وڏو نوح اب تئيندا سين. بيشڪ اهي محبوب اسان تنهن جي طرف رهي موڪليو جيئن نوح ۽ ان کان

النَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ ۝ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَ

پوءِ جي نبين کي رهي موڪليو ۽ اسان ابراهيم ۽ اسماعيل

إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَعِيسَىٰ وَيُوسُفَ وَ

۽ اسحاق ۽ يعقوب ۽ انهن جي پٽن ۽ عيسيٰ ۽ ايوب ۽ يونس ۽

هَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَأَتَيْنَا دَاوُدَ زُكْرًا ۝ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ

هارون ۽ سليمان کي رهي موڪليو ۽ اٿا داود کي زبور عطا فرمايو. پر رسولن کي جن جو بيان آهي اسان

عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ

نوحن ۽ فرمائي چڪا آهن ۽ انهن رسولن کي جن جو بيان اٿا تون ڏنو آهيون ۽ الله موسيٰ سان

منزل

۱۲۳ يعني حضرت عيسيٰ عليه السلام ميهودين تي هيءُ شاهدي ڏيندو

ت انهن سندس تڪذيب ڪئي ۽ سندس حق ۽ مٿن ڪيو ۽ نصرانين تي هي

ت انهن کيس رب بڻايو ۽ خدا جو شريڪ ڄاتو ۽ ڪتابن مان جيڪي ايمان

آڻين انهن جي ايمان جي به پاڻ شاهدي ڏيندو.

۱۲۴ ۽ عدي جو ٽوڙڻ وغيره، جن جو مٿن آيتن ۾ ذڪر ٿي چڪو.

۱۲۵ جن جو سورة انعام جي آيت وٽي اٿن اهي هُاڻو اڪرامُ

۾ بيان آهي.

۱۲۶ رشوت وغيره حرام طريقن سان.

۱۲۷ مثل حضرت عبدالله بن سلام ۽ سندس ساٿين جي، جيڪي

پڪو علم، صاف عقل ۽ ڪامل بصيرت رکندا هئا، تن پنهنجي علم سان

دين اسلام جي حقيقت کي ڄاتو ۽ پنهنجي جهان جي سردار صلي الله عليه

وسلم جي تي ايمان آندو.

۱۲۸ اڳين نبين تي.

۱۲۹ شان نازل ۽ يهودين ۽ نصرانين سيد عالم صلي الله عليه

وسلم جي ڪنهن جيڪو هي سوال ڪيو هو ته انهن جي لاءِ آسمان کان هڪ ئي

پيري ڪتاب نازل ڪيو وڃي تاهي سندن نبوت تي ايمان رکندو. ان تي هيءُ

آيت نازل ٿي ۽ انهن تي حجت قائم ڪئي ويئي ته حضرت موسيٰ عليه

السلام کان سواءِ ڪنهن سان نبي مڪمل آهن، جن ٻارهن جا نالا مبارڪ

هتي آيت ۾ بيان فرمايا آهن.

اهل ڪتاب تن سڀني جي نبوت کي مڃين ٿا انهن سڀني سڳورن

مان ڪنهن تي همڪي ٿي پيري ڪتاب نازل ٿيو، پوءِ جڏهن ان سبب جي

ڪري انهن جي نبوت تسليم ڪرڻ ۾ ڪتابن کي ڪاهڪ ڏئي، ته پوءِ عيسيٰ

عالم صلي الله عليه وسلم جي نبوت تسليم ڪرڻ ۾ ڪهڙو عذر آهي،

۽ رسولن جي موڪلڻ مان مقصد خلق جي هدايت ۽ انهن کي الله تعاليٰ جي

توحيد ۽ مغفرت جو درس ڏيڻ ۽ ايمان جي تڪميل ۽ عبادت جي طريقن

جي تعليم آهي، ڪتاب جي متفرق طور نازل ٿيڻ سان، هيءُ مقصد پوري طرح حاصل ٿئي ٿو ۽ ٿورو ٿورو آساني سان دل تي ويهندو ويندو آهي، انهيءَ

حڪمت کي نه سمجهڻ ۽ اعتراض ڪرڻ وڌي حماقت آهي. ۱۳۰ قرآن شريف ۾ نالي وار ٻڌائي چڪا آهيون. ۱۳۱ ۽ اڃان تائين انهن

جي نالن جو تفصيل قرآن پاڪ ۾ ذڪر نه ڪيو ويو آهي.

۱۱۱۰ پوءِ جهتيءَ طرح حضرت موسیٰ عليه السلام سان بي وسطي
 ڪلام فرمايائين نئين سڳرن جي نبوت مرقاح ڏاهي جن سان اهڙي
 طرح ڪلام فرمايو ويو. ايئن حضرت عيسيٰ عليه السلام تي ڪتاب جو
 هڪ ئي پيروي نازل ٿيڻ پئين نئين سڳرن جي نبوت جي ڪجهه به خلل نہ رتو
 وڃي سگهي.

۱۳۴۵ء ثواب جیہ ایمان آں طوطا وارن کی .

۴۱۴ عذاب جي ڪفر ڪرڻ وارن کي.

۴۱۵ ۽ ان چوڻ جو موقعو ۽ هيءَ جيڪڏهن اسان وٽ رسول اچي ها ته ضرور اسان ان جو حڪم مڃون ها ۽ الله جا مطيع ۽ فرمانبردار هئو ها. هن آيت مان هي مسئلو معلوم ٿئي ٿو ته الله تعاليٰ رسولن جي موڪلڻ کان اڳ مخلوق تي عذاب ۽ توفريءَ، جيئن اُتي جاءِ تي ارشاد فرمايائين وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ۝ هي مسئلو به ثابت ٿئي ٿو ته معرفت الاهي، شريعت جي بيان ۽ نبين جي زبان مان ئي حاصل ٿئي ٿي. صرف عقل سان ان منزل تائين پهچڻ ۽ ٿو ٿئي.

۴۱۶ ۵ سید عالم صلی اللہ علیہ وسلم جن جي نبوت جو انڪار ڪري.

۴۱۷ ۹ حضرت رسيد عالم صلی اللہ علیہ وسلم جن جي نعت ۽ صفت لکائي
۽ ماڻهن جي دلين ۾ رشڪ وجهي (اهو حال يهودين جو آهي).

۵۴۱۸ اللہ سان.

۴۱۹ ۵ الله جي ڪتاب ۾ حضور جن جا اوصاف تبديل ڪري ۽
مسندن نبوت جو انڪار ڪري.

۴۲۰ جیستائیں اہی کُفرتی قائم رہن یا کُفرتی مرن.

۲۲۱۔ مسند عام صلی اللہ علیہ وسلم۔

۴۲۱ ۛ سید الانبیاء حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم
جن جی رسالت جو انکار کر دیوے اُن پر انہن جو کہ جو نقصان نہ آھی
ۛ اللہ تعالیٰ تو ہاں مجھ کو ہی ایمان کا دیں نیاز آھی۔

۴۷۳ھ شان نزول ۱۔ هي آيت نصرانين جي حق مينارن تي، جن جا
صبر تاري نوقاي وياهاڻ ۽ هر هڪ حضرت عيسيٰ جي نسبت جدا گانه
عقيد و رکند هو۔ نسطوري کيس خدا جو پٽ چوندا هئا۔ مرقوسي
چوندا هئا ته اهو تن مان نيرن آهي ۽ هن ڪلمي جي ترجميات مير ۽
اختلاف هيئن ڪئي تي اقنوم مجيد ا هئا ۽ چوندا هئا ته پٽ ۽ پيءُ روح
القدس ۽ فرمان ذات پٽ مان عيسيٰ ۽ روح مان ان جي حلول ڪرڻ

منزل ۱

واري زندگي مراد وٺند اها ۽ انهن تنهن کي هڪ پٽائيندا هئا. توحيد في التثليث والتثليث في التوحيد جي چڪر مرڳو ٿارها. ڪي چوندا هئا ته عيسيٰ ناسوتيت ۽ الوهيت جو جامع آهي. ماڻا جي طرف کان ان م ناسوتيت آئي ۽ پيءُ جي طرفان الوهيت آئي. **عَلَى اللَّهِ عَمَّا يَقُولُونَ عَظِيمًا**. اها فرق بندي نصرانين ۾ هڪ يهودي پيدا ڪئي، جنهن جون الوربلصو ۽ اُن انهن کي گمراه ڪرڻ جي لاءِ ان قسم جي عقيدن جي تعليم ڏني. هن آيت ۾ ڪتابين کي هدايت ڪئي ويئي ته اهي حضرت عيسيٰ عليه السلام جي باري ۾ افراط و تفریط کان پري رهن.

خدا ۽ خدا جو ڀيٽ : نه چئون ۽ ان جي تقريص به نه ڪن .

۴۲۲ ۞ اللہ خوش رکعت بہ کنهن کی نہ بٹایو ۽ حلول ۽ اتحاد جا عیب بہ نہ لگایو ۽ ان سچی عقیدی تی رھوۃ۔

۴۲۵ آهيءَ ان محترمي لاءِ ان کان سواءِ ڪو نسب نه آهي.

۴۲۶ مَكُنْ فَمَا بَئِثٌ ۖ اِهْوَنُ غَيْرِي مُجِي
صرف اللہ تعالیٰ امر سامن پیدا کیے ویر۔

٢٢٤ هـ ۽ تصديق ڪريو ته الله واحد آهي ۽ پتن (اولاد) کان پاڪ آهي ۽ ان جي رسولن جي تصديق ڪريو ۽ هن ڪاليجي ته حضرت عيسيٰ عليه السلام الله جي رسولن مان آهي.

٢٢٨ هـ جيئن نصرانين جو عقيدو آهي ۽ جيڪو محض ڪفر آهي.

٢٢٩ هـ ڪو به جو شريڪ نه آهي.

٢٣٠ هـ ۽ سيني جو مالڪ آهي ۽ جيڪو هجي سو پيءُ نه ٿو ٿي سگهي.

٢٣١ هـ شان توحيد - نجران جي نصارن جو هڪ وفد سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن جي خدمت ۾ حاضر ٿيو. تن حضور جن کي چيو ته توهان حضرت عيسيٰ کي الله جو ٻانهو چئي عيب لڳايو ٿا.

حضور جن فرمايو ته حضرت عيسيٰ جي لاءِ اها عاري جي ڳالھ نه آهي. ان تي هي آيت نازل ٿي.

٢٣٢ هـ يعني آخرت ۾ ان تڪبر جي سزا ڏيندو.

٢٣٣ هـ الله جي عبادت بجا آڻڻ کان.

٢٣٧ هـ چچي دليل مان سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن جي ذات گرامي مراد آهي، جنهن جي صدق تي سندن معجزا شاهد آهن ۽ منڪون جي عقلمن کي حيران ڪري ڇڏين ٿا.

٢٣٥ هـ يعني قرآن پاڪ.

٢٣٦ هـ ۽ جنت ۽ وڏا درجا عطا فرمائيندو.

مِنْهُ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ ۚ اِنْتَهُوَ خَيْرَ الْكَلِمِ

هڪ روح - الله ۽ ان جي رسولن تي ايمان آڻيو ۽ ٢٢٨ هـ روڪجي ۽ پنهنجي ڀلائي جي لاءِ الله الٰه واحد سبحانه ان ٿيڪون له ۽ وڌيڪ له ۽ ما في السموت واسطي - الله تي نه فقط هڪ معبود آهي ٢٢٩ هـ اهو پاڪ آهي هن کان جو ڪيس اولاد هجي. ان جي واسطي آهي

وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَفَى بِاللّٰهِ وَكِيلًا ۚ لَنْ يَسْتَنْكِفَ اَمْسِيْرُ جِيْعِي آسمانن ۾ آهي ۽ جو ڪجهه زمين ۾ آهي ۲٣٠ هـ ۽ ڪافي آهي الله. ڪا سزا.

اَنْ يَكُوْنَ عَبْدًا لِلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ مسيح الله جي ٻانهي بڻجڻ کان نفرت نه ٿو ڪري ۲٣١ هـ نه مقرب

عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرُ فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَمِيعًا ۚ فَاَمَّا ملائڪه جيڪو الله جي بندي کان نفرت ڪندو ۽ وڌائي ته عنقيب اهو انهن سمورن کي پنهنجي طرف

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُوْفِيْهِمْ اُجُوْرَهُمْ وَ ڪڍ ڪندو. ٢٣٢ هـ پوءِ جن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيائون انهن کي سندن مزدوري ۾ پورو

يَزِيْدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ ۚ وَاَمَّا الَّذِيْنَ اسْتَنْكَفَوْا وَاسْتَكْبَرُوْا ڏيئي پنهنجي فضل شا اڃا انهن کي وڌيڪ ڏيندو ۽ جن ٢٣٣ هـ نفرت ۽ وڌائي

فَيَعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۚ وَلَا يَجِدُوْنَ لَهُمْ مِنْ دُوْنِ ڪٿي هئي، انهن کي دردناڪ سزا ڏيندو. ۽ الله کان سواءِ نه پنهنجو

اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيْرًا ۚ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهٰنٌ ڪو حمايتي لهندا نه مددگار. اهي اسان وٽ توهان وٽ توهان جي ربي جي طرف کان

مِّنْ رَّبِّكُمْ ۚ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكُمْ نُوْرًا مُّبِيْنًا ۚ فَاَمَّا الَّذِيْنَ واضح دليل آيو ۲٣٤ هـ ۽ اسان توهان جي طرف روشن نور نازل ڪيو. ٢٣٥ هـ ته اهي جن الله

اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوْا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِيْ رَحْمَةٍ مِّنْهُ تي ايمان آندو ۽ ان جي رسي مضبوط پڪڙيائون ته عنقيب الله انهن کي پنهنجي رحمت ۽ پنهنجي فضل

وَفَضْلٍ ۚ وَيَهْدِيْهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ۚ يَسْتَفْتُوْنَكَ ۚ ۽ داخل ڪندو ۲٣٦ هـ انهن کي پنهنجي طرف سڌي رست تي ڏيکاريندو. اهي محبوب توکان فتويٰ پڇن ٿا

٥٣٣٤ ڪلاڻه ان کي چوندا آهن جيڪو پاڻ کان پوءِ نه ٿي ڇڏي وڃي

نه اولاد.

٥٣٣٥ شان نزول :- حضرت جابر بن عبد الله رضی اللہ عنہ کان روایت

آهي ته اهو بيارهو ته رسول ڪريم صلی اللہ علیہ وسلم جن حضرت ابو

صديق رضی اللہ تعالیٰ عنہ سان گڏ عيادت جي لاءِ تشريف فرما ٿيا، حضرت

جابر بهيوش هو، حضور جن رضو فرمائي، وضوء جرابي ٿي مٿس وڌو، ان

کي هوش آيو، اک کولي ته ٽنائين ته حضور جن تشريف فرما آهن، عرض

ڪيائين يا رسول الله! امان پنهنجي مال جو ڪهڙو انتظام ڪريان، ان

تي هي آيت ڪريمه نازل ٿي (بخاري ۽ مسلم)، ابو اؤڌ جي روايت مهري

به آهي ته سيد عالم صلی اللہ علیہ وسلم جن حضرت جابر رضی اللہ عنہ

کي فرماياري جابر! منهنجي علم ته منهنجو موت انهي بيارهي سان

ڏاڏي. هن حديث شريف مان چند مسئلا معلوم ٿيا.

مسئلو :- بزرگن جي وضوء جو پاڻي تبرڪ آهي ۽ ان کي شفا جي

حاصل ڪرڻ لاءِ استعمال ڪرڻ سنت آهي.

مسئلو :- مريضن جي عيادت ڪرڻ سنت آهي.

مسئلو :- سيد عالم صلی اللہ علیہ وسلم جن کي الله تعالیٰ غيب جا

علوم عطا فرمايا آهن. انهيءَ ڪري حضور سيد عالم صلی اللہ علیہ

وسلم جن کي معلوم هو ته حضرت جابر رضی اللہ تعالیٰ عنہ جو موت

انهيءَ مرض ۾ ڏاڏي.

٥٣٣٦ جيڪڏهن اها سڳي يا ڀي شريڪ ٿيڻ هجي.

٥٣٣٧ يعني جيڪڏهن ٻئي بي اولاد مٿي ۽ پاڻ ۾ رهي ته اهو پاڻ ان

جي مال جو وارث ٿيندو :-

٥٣٣٨ سورة مائدہ ٻه آيتون ۽ ١٢٠ آيتون ۽ ١٢٦ رڪوع آهن

يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ

اي ايمان وارو پنهنجا قول پورا ڪريو. توهان جي واسطي حلال ٿيا بي زبان جانور

الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُشْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحْلِلٍ الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ

مگر جيڪو توهان کي آڳي ٻڌو اهو بند و پر شڪار حلال ۾ سمجهو جيڪڏهن توهان احرام ۾ هجو و

إِنَّ اللَّهَ يُحْكُمُ مَا يُرِيدُ ۝ يٰأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْلُوا شَعَائِرَ

بشڪ الله حڪم فرمائيندو آهي جيڪي گهري. اي ايمان وارو حلال ۾ ڏاهيو الله جي نشانن کي

اللَّهُ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آتِينَ

۽ عزت وارن مهينن ۾ ۽ ۽ حرمت و انهن جي ڪيل قربانين ۾ ڏک جن جي ڳچي ۾ نشانن تي ٽڪيل آهن و

الْبَيْتِ الْحَرَامِ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا

۽ ڏانهن جو مال ۽ آبرو جي عزت واري گهر جو ارادو ڪري اچن و پنهنجي رب جي مهرباني ۽ رضا ڳولڻ جي واسطي

حَلَلْتُمْ فَاَصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمُكُمْ شَتَاؤُ قَوْمٍ أَن صَدُّوْكُمْ

۽ جيڪڏهن احرام کان نڪرو ته شڪار ڪري سگهڻا و ۽ توهان کي ڪنهن قومي دشمني جو انهن توهان کي مجرم

منزل ٢

آهي، انهن کي واعدن جي پوري ڪرڻ جو حڪم ڏنو ويو آهي. حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنهما فرمايو ته انهن وعدن مان مراد ايمان ۽ اهي واعدو آهن، جيڪي حرام ۽ حلال جي

متعلق قرآن پاڪ ۾ ورتا ويا، ڪن مفسرن جو قول آهي ته ان ۾ مومنن جا هڪٻئي سان معاهدا مراد آهن. ۲ يعني جن جي حرمت شريعت ۾ وارد ٿي، انهن کان سواءِ سورن جا نون، توهان

جي لاءِ حلال ڪيا ويا. ٣ مسئلو. ٤ ٽن شڪي جو شڪار احرام جي حالت ۾ حرام آهي ۽ دريا ٽي شڪار جائز آهي، جيئن هن سورة جي پياريءَ ۾ ايندو. ٥ ه ان جي دين جا مال و معاف

هي آهي ته جيڪي شيون الله فرض ڪيون ۽ جيڪي منع فرمايون، سڀني جي حرمت جو لحاظ ڪو. ٦ حج جا مهينا جنگ ڪرڻ جن ۾ جاهليت جي زماني ۾ به منع ٿي ۽ اسلام ۾ به اهو حڪم

باني رهيو. ٧ ه اي قربانيون. ٨ ه عرب جا ماڻهو قرباني (جي جانورن)، جي ڳچي ۾ حرمت شريف جي وٽن جي تاريخن وغيره مان گهٽ ٺاهي وجهندا هئا ته جيئن ڏسڻ وارا ڳڻين ته اهي حرم کي

موڪليل قربانين جا (جانور) آهن ۽ انهن کي تعرض ڏکن. ٩ حج ۽ عمري ڪرڻ جي لاءِ. شان نزول :- شرح بن هند هڪ مشهور بدبخت هو، سومديني طبيب ۾ آيو ۽ سيد عالم صلی اللہ علیہ

وسلم جن جي خدمت ۾ حاضر ٿي عرض ڪرڻ لڳو ته توهان خدا جي مخلوق کي ڇا جي دعوت ڏيو ٿا؟ فرمايو ته پنهنجي رب تي ايمان آڻڻ ۽ پنهنجي رسالت جي تصديق ڪرڻ ۽ نماز قائم رکڻ ۽ زڪوة ڏيڻ

جي. چيائين ته ائين دعوت آهي. مان پنهنجن سردارن کان راه وٺان ٽن مان ٻه اسلام آڻيندس ۽ انهن کي به آڻينداس. اهو چئي هليو ويو. حضور جن ان جي اچڻ کان اڳ ۾ ئي صحابہ ڪرام کي خبر ڏيئي ڇڏي

هيءَ ڌريبه تبليي جو هڪ شخص اچڻ وارو آهي، جيڪو شيطاني گفتگو ڪندو. ان جي وٽن کان پوءِ حضور جن فرمايو ته ڪافر جر جهرو وٺي آيو ۽ ٺڳ ۽ بچڙي وانگر ٻئي قبيلي ڏيو. اهو ايمان آڻڻ وارو

ڏاڏي. اهڙي طرح ان ٺڳي ڪئي ۽ مديني طبيب مان نڪرندي اتان جا جانور ۽ مال وٺي ويو. ٻئي سال يمامه جي حاجين سان گڏ واپار جو گهڻو سامان ۽ حج جي گهٽ پيل قربانين (ج جانور) وٺي ڪري

حج جي ارادي سان نڪتو. سيد عالم صلی اللہ علیہ وسلم جن پنهنجن صحابن سڳورن سان گڏ تشريف وٺي رهي هئا، واته ۾ صحابن شريف کي ڏٺو ۽ چاهيو ته جانورن کان ڏاڍس وٺن. پر رسول ڪريم

صلی اللہ علیہ وسلم جن منع فرمايو. ان تي هي آيت نازل ٿي ته حڪم ڏنو ويو ته جنهن جواهر وٺو ان هجي، ان جو پيچو نه ڪجي. ٩ ه هي مباح هجي جو بيان آهي ته احرام کان پوءِ شڪار صلاح ٿي وڃي ٿو.

عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ

كان روحي هو زباني في كرتي في ناري في نيكبي في پرهيز گاري في هك بي في مدد

التقوى ولا تعاونا على الاثم والعدوان واثقوا الله

ان الله شديد العقاب حرمت عليكم البيوت

والمنقحة

والموقودة والمتروكة والطبيحة وما اكل السبع الا

ما ذكيت وما ذبح على النصب وان تستقسموا بالازلام

ذلكم فسق اليوم ييس الذين كفروا من دينكم فلا

تخشوهم واخشون اليوم اكملت لكم دينكم واتممت

عليكم نعمتي ورضيت لكم الاسلام ديناً فممن اضطر

في فخصة غير متجانف للاثم فان الله غفور رحيم

يسئلك ما ذا اهل لهم قل اهل لكم الطيبات وما علمتم من الجوارح

مكبلين تعلمونهم مما علمكم الله فكلوا مما امسكن

الله يعني مكى وارن رسول كريم صلى الله عليه وسلم جن كي ۽ سندن محاذكي

بد لود وني ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو ۱۳۰ كن مفسرن فرمايو تهنه جو حكره نوو

منزل ۲

پتر (ب) نصب كيا هاء جن جي اهي عبادت كندا هاء تن لاء جانور ذبح كندا هاء ۽ ان جي ذبح سان انهن جي تعظيم ۽ تقرب جي نيت ڪندا هئا. ۱۳۰ حصي ۽ حڪوم معلوم ڪرڻ لاء يارهن

عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا السَّمَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَرِيعٌ
 ماري توهائي واسطي رهڻ ڏين ۽ ان تي الله جو نالو ورتو ۽ الله کان ڊڄندا رهو. بيشڪ الله کي
الْحِسَابُ ٥ أَلْيَوْمَ أَجَلَ لَكُمْ الطَّيِّبُ ط وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا
 حساب ڪندي دير ٿيڻدي آهي. اڄ توهان جي واسطي پاڪ شيون حلال ٿيون ۽ ڪتابن جي ڪاڌو ۽ توهان جي
الْكِتَابِ جَلَّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ جَلَّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ
 واسطي حلال آهي ۽ توهان جو ڪاڌو ۽ انهن جي واسطي حلال آهي ۽ مسلمان وٽ ٻيهر ڳار
الْمُؤْنَتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابِ مِنْ
 عورتون ۽ پرهميز ڳار عورتون انهن مان جن کي توهان کان آڳ ڀر ڪتاب
قَبْلَكُمْ إِذَا أَتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسْلِحِينَ
 مليو ڇڏهن توهان انهن کي سندن مهر ڏيو قيدي پر آئيندي ۽ مستي ڪي ندي
وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ
 ۽ نه دوست ٺاهيندي وٽ ۽ جيڪو مسلمان مان ڪافر ٿيون جا سمورا اعمال ڇڻ
عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ ٦ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 تي ويا ۽ اهو آخرت ۾ نقصان وارو آهي. وٽ اي ايمان وارو
إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى
 جڏهن نماز جي واسطي اٿڻ جو ارادو ڪيو ۽ ٽيڻجو منهن ڌوئو ۽ نونين تائين هٿ
الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَجْلُكُمْ إِلَى الْكُعْبَيْنِ وَإِنْ
 ۽ ۲۹ ۽ مٿي جي مٿ ڪيو ۽ پيڏين تائين پير ڌوئو ۽ جيڪڏهن
كُنْتُمْ جُلُوسًا فَأَمْسِكُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ
 توهان کي غسل جي ضرورت هجي تڏهن پاڪائي ڪري ڏيو ۽ جيڪڏهن توهان بهار هجي يا سفر هجي يا
أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَسْتُمْ الْمَسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً
 ڪو قضا حاجت کان آيو يا توهان عورتن سان صحبت ڪئي ۽ انهن صورتن ۾ پاڻي نه
فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ
 لڌو ۽ پاڪ مٿي سان تيمم ڪريو ته پنهنجي منهن ۽ هٿ جي ان سان مسح ڪيو
 منزل ٢

آهي. ۲۰ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱

جنابت ۾ داخل آهن . انهن سان غسل واجب ٿي وڃي ٿو .

مسئلو :- جيئن ۽ نفاس سان به غسل لائڻ مڃي ٿو . جيئن جو مسئلو سورة بقره ۾ گذري ويو ۽ نفاس جو موجب غسل هجڻ اجماع کان ثابت آهي . تيسر جو بيان سورة نساء ۾ گذري چڪو .

٣٣ جو توهان کي مسلمان ڪيائين .

٣٤ نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن سان بيعت ڪرڻ وقت عقب جي رات ۽ بيشتر رضوان ۾ .

٣٥ نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن جو هر حڪم هر حال ۾ .

٣٦ هن طرح ته قربت ۽ عداوت جو عواثر توهان کي عدل کان مڙهائي سگهي .

٣٧ هي آيت نص قاطع آهي هن تي . ته باه جي هميشگي . ڪانڙن کان سراع پئي ڪنهن تي » آهي (خازن) .

٣٨ شان نزول :- هڪ دفعي نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن هڪ جاء ۾ قيام فرمايو . صحابہ جدا جدا وٽن جي چانو ۾ آرام ڪرڻ لڳا . سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن پنهنجي تلوار هڪ وٽ ۾ ڇڏي ڇڏي . هڪ اعرابي موقع وٺي اچي تلوار کي حضور جن کي چوڻ لڳو اي معتمد ! هاڻ توهان کي . مون کان ڪير بچائيندو ؟ حضور جن فرمايو الله انهيءَ تي حضرت جبرئيل اچي ان جي هٿان تلوار ڪيرائي ڇڏي . پوءِ نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن تلوار کي فرمايو . هاڻ توکي . مون کان ڪير بچائيندو ؟ چوڻ لڳو ڪوبه نه . مان شاهدي ڏيان توهان کان سواءِ ڪو معبود نه آهي ۽ شاهدي ڏيان توهان معتمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم الله جا رسول آهن . (تفسير ابو السعود) .

مَنْ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ

الله توهان جي ۾ توهان تي تنگي رکي هاڻو چاهي توهان کي خوب

ليطفرڪو وليتو نعتو عليه لعلكم تشكرون ٥

پاڪ ڪري ۽ پنهنجي نعمت توهان تي پوري ڪري ته من توهان احسان مڃو .

اذكروا نعمة الله عليكم وميثاقه الذي واثقكم به

۽ پاڻ تي الله جو احسان ٿا ڪريو ۽ اهو واعدو جو ان توهان کان ورتو هو

اذقنكم سمعنا واطعنا واثقوا الله ان الله عليه بذات

جدمن جو توهان چيو اسان ٻڌو ۽ محبوس ۽ الله کان ڊڄو . بيشڪ الله دين جي ڳالهه

الصدور ٥ يا ايها الذين امنوا كونوا قومين لله شهداء

جائي ٿو . اي ايمان وارو الله جي حڪم تي خراب قائم ٿي وڃو انصاف سان شاهدي

بالقسط ولا يجر منكم شئان قوم على الا تعدوا

تديندي ۽ توهان کي ڪنهن قوم جي دشمني هن تي ڏياري جو توهان بي انصاف ڪريو

اعدوا هو اقرب للتقوى واثقوا الله ان الله خير

انصاف ڪريو . اهو پر هين ڪاري کي وڌيڪ ويجهو آهي ۽ الله کان ڊڄو . بيشڪ الله کي توهان جي

بما تعملون ٥ وعدا الله الذين امنوا وعملوا الصالحات

خير آهي . ايمان واري نيكو ڪارن شا الله جو واعدو آهي ته انهن جي واسطي

لهم مغفرة واجر عظيم ٥ والذين كفروا وكذبوا بايتنا

بخشش ۽ وڏو ثواب آهي . ۽ اهي جن ڪفر ڪيو ۽ اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهيائون

اولئك اصحاب الجحيم ٥ يا ايها الذين امنوا اذكروا نعمت

اهي تي دونخ وارا آهن . ۽ اي ايمان وارو الله جو احسان پاڻ تي ياد

الله عليكم اذ هم قوم ان يبسطوا اليكم ايديهم فكف

ڪريو . جد من هڪ ٽي قوم اڏاڏو ڪيو توهان تي هٿ ڊگهيون پيو انهن جاء

ايديهم عنكم واثقوا الله وعلی الله فليتوكل المؤمنون ٥

هٿ توهان کان روڪي ورتا ۽ الله کان ڊڄو ۽ الله تي مسلمانن کي پرو سو ڪرڻ گهرجي

٣٩ هـ ١٥ الله جي عبادت ڪندا. ان سان ڪنهن کي شريڪ ڏکندا. توري
جي احڪامن جي تابعداري ڪندا.

٤٠ هـ هر نولي تي هڪ سردار جيڪو پنهنجي قوم جو ميوار هجي ته اهي
واعدا پورا ڪندا ۽ حڪم تي هلندا.

٤١ هـ مدد ۽ نصرت سان.

٤٢ هـ يعني ان جي واٽ ۾ خرچ ڪريو.

٤٣ هـ واقعي هوتو الله تعاليٰ حضرت موسيٰ عليه السلام سان ۽ بعدو
فرمايو هو ته ان کي ۽ سندس قوم کي مقدس زمين جو وارث بنايندو جنهن
۾ ڪنعا بني جابر، هنداهان، پوءِ فروع جي هلاڪت کان پوءِ حضرت
موسيٰ عليه السلام کي حڪم الاهي تپوت بني اسرائيل کي مقدس زمين
جي طرف وٺي وڃي. مان ان کي توهان جي لاءِ گهر ۽ قرار ٻڌايو آهي ته اوهان
وڃو ۽ جيڪي دشمن اُتي آهن، تن سان جهاد ڪريو. مان توهان جي
مدد فرمائيندس. ۽ اِي موسيٰ! تون پنهنجي قوم جي هر هڪ نولي سان
هڪ هڪ سردار بنا ۽ اهڙي طرح ٻارهن سردار مقرر ڪر. هر هڪ
انهن مان پنهنجي قوم جي حڪم وڃي ۽ واعدو پوري ڪرڻ جو ذميدار
هجي.

حضرت موسيٰ عليه السلام سردار مقرر ڪري بني اسرائيل کي
وٺي روانو ٿيو. ارساحو جي ويجهو پهتا ته انهن يقين کي احوال معلوم
ڪرڻ لاءِ موڪليا. اتي انهن ڏٺو ته ماڻهو تمام وڏي جسم وارا ۽
نفايت طاقت ور ۽ تند رست ۽ هيٺ ۽ شوڪت وارا آهن. اهي انهن کان
هيٺ نه هئا ۽ واپس ٿيا ۽ اچي پنهنجي قوم کي سمورو حال بيان ڪيائون
جيستو ٿيڪ کين ان کان منع ڪيو ويو هو پر سڀني واعدو توڙي سواءِ
ڪال بن يوقنا ۽ يوشع بن نون جي. اهي واعدو تي قائم رهيا. ٤٣ هـ
ته انهن الله جي واعدو کي توڙي ۽ حضرت موسيٰ عليه السلام کان پوءِ
اچڻ وارن نبين سڳورن جي تڪذيب ڪئي پٺين کي قتل ڪيو. ڪتاب جي
حڪمن جي مخالفت ڪئي.

٤٤ هـ جن ۾ سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن جي نعت ۽ صفت آهي ۽
جيڪي تربيت ۾ پيا ڪيون ڪيون ويون آهن.

٤٥ هـ توري ۾ آهي ته سيد عالم محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم
جن جرات ڪن ۽ مٿن ايمان آڻين.

٤٦ هـ چوڌرغا، خيانت، واعدو توڙي ۽ رسولن سان واعدو خلافي،

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ
بِشَاطِطِ اللَّهِ بَنِي إِسْرَءِيلَ كَانُ عَهْدُ رُتُوتِ ۽ اسان انهن مان ٻارهن
انٺي عشر نقيب ۽ وقال الله اني معكم لئن اقمتم الصلوة
سردار قائم ڪيائون ۽ الله فرمايو بيشڪ ماڻا توهان کي اهي ضرور جيڪڏهن توهان نماز قائم ڪريو
وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ
زڪوات ڏيو ۽ منهنجي رسولن تي ايمان آڻيو ۽ انهن جي تعظيم ڪريو ۽ الله کي قرض حسنو ڏيو ۽
اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا لَّا يَكْفُرْنَ عَنْكُمْ سِبَابِكُمْ وَلَا دَخَلَكُمْ
بِشَاطِطِ اللَّهِ توهان جا گناه لاهي ڇڏيندس ۽ ضرور توهان کي باغين ۾ وٺي
جَلَّتْ تَجَرُّي مِنْ تَحْتِهَا الْأَمْهَرْ ۽ كَفَرْ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ
ويندس جن جي هيٺان نهرون جاري آهن ان کان پوءِ جيڪو توهان مان ڪفر ڪري
فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ۱۴ ۽ فِيمَا نَقُصُّهُمْ مِيثَاقَهُمْ
اهو ضرور سڌي واٽ کان پٽڪي ويو. ۱۴ ته انهن جي ڪمزورين ۽ عهدي ۱۴ تي
لَعَلَّهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ
اسان انهن تي لعنت ڪئي ۽ انهن جون دلون سخت ڪري ڇڏيون الله جي ڪلمن کي جاين کان بدلي
مَوَاضِعَ ۽ وَسَوَاءَ حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ ۽ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى
ڇڏين ٿا ۽ وساري ويا گهڻو حصو انهن نصيحتن جي جيڪي انهن کي ڏنيون ويون ۽ تون هميشه انهن جي هڪ
خَافِيَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ ۽ اِن
ته هڪ خيانت تي واقف ٿيندو رهندين ڪا سواءِ توڙي جيڪي پوءِ انهن کي معاف ڪرڻ انهن کان ڊڙڪڻ واري
اللَّهُ يُحِبُّ الْحَسَنِينَ ۱۵ ۽ وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي
بِشَاطِطِ اللَّهِ امان الله کي محبوب آهن. ۱۵ اهي جن دعويٰ ڪئي ته اسان نصاري ۲ هيون
أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ ۱۶ فَاعْرِضْ بَيْنَهُمْ
اسان انهن کان واعدو ۽ توهان پوءِ اهي وساري ويا ۽ وڌيڪ ڦٽل نمي ڇڏي ڇڏي پوءِ اسان انهن جي وچ ۾
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۱۷ وَ سَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ
قيامت جي ڏينهن تائين وير ۽ بغض وڃي ڇڏي ڏيندو ۽ جلدي الله انهن کي

منزل ۲

انهن ۽ انهن جي ابن جي پراڻي عادت آهي. ۱۸ هـ جن ايمان آندو. ۱۹ هـ جيڪو ڪجهه انهن کان اڳ سرزد ٿيو. ان تي پڪڙڻ ڪريو. شان ٽٽڻ لڳو. ۲۰ هـ ڪن مفسرن جو قول آهي ته هي آيت ان قوم
جي حق ۾ نازل ٿي جن پهريائين نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن سان واعدو ڪيو. پوءِ توڙي. وري الله تعاليٰ پنهنجي نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن کي ان تي واقف فرمايو ۽ هي
آيت نازل ڪئي. انهي سرور ۾ معنيٰ هي آهي ته انهن جي انهي واعدو توڙي کي معاف ڪريو. جيستائين اهي جنگ کان پري رهن ۽ جڙو اڌ ڪرڻ کان انڪار ڪن.
۲۱ هـ الله تعاليٰ ۽ ان جي رسولن تي ايمان آڻڻ جو.
۲۲ هـ انجيل ۾ ۽ انهن واعدو توڙي.

۲۳ هـ قتاده چيو ته هن نصراين ڪتاب الاهي (انجيل) تي عمل ڪرڻ ڇڏي ڏنو ۽ رسولن جي نافرماني ڪئي. فرض ادا ڪيا. حدن جي پرواهه نه ڪئي ته الله تعاليٰ انهن جي وچ ۾ دشمني
وڃي ڇڏي.

٥٣ يعني قيامت جي وقت ۾ انهن اهي پنهنجي ڪردار جو بدلولهندا.

٥٤ ٻيو ديو ۽ نعمانيو!

٥٥ سيد عالم حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم.

٥٦ جيئن رحم جي آيت ۽ سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن جا وصال ۽ حضور جن جو ان کي بيان فرمائڻ معجزو آهي.

٥٧ ۽ انهن جو ڪربم ۽ ڏاڪريون ۽ انهن تي مؤاخذو فرمايو ٿا ته جڏهن انهي شيء جو ڪردار فرمايو ٿا ته جنهن ۾ مصالحت هجي.

٥٨ سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن کي نور فرمايو ويو، چوڻ کانئن ڪفر جي اونداهي ختم ٿي ۽ صحيح واٽ واضح ٿي.

٥٩ يعني قرآن شريف.

٦٠ حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما فرمايو ته غزاهي نصارن کان هي مقولوسرزد ٿيو ۽ نصارن جي يعقوبيه ۽ ملڪانيه فرقن جي مذهب آهي ته اهي حضرت مسيح کي الله سڏن ٿا ته چوڻ آهي حلول جا قائل آهن ۽ انهن جي باطل عقيدو آهي ته الله تعالیٰ عيسى جي بدن ۾ حلول ڪيو، معاذ الله و تعالیٰ الله عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ۽ هي به الله تعالیٰ هن آيت ۾ ڪفر جو حڪم ڏنو ۽ ان کان پوءِ انهن جي مذهب جو نشان بيان فرمايو.

٦١ هن جو جواب اهو ئي آهي ته ڪو ڪجهه نه ٿو ڪري سگهي ته پوءِ حضرت مسيح کي الله سڏڻ ڪيترو چٽو ڪوڙ آهي.

٦٢ شان نزول: سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن وٽ ڪتابي آيا ۽ ساڻن دين جي معاملن ۾ گفتگو شروع ڪئي. پاڻ سڳورائين کي دين اسلام جي دعوت ڏني ۽ الله جي نافرمانن ڪرڻ سان ان جي عذاب جو خوف ڏياريو ته اهي چڻ لڳا، اي محمد! توهان اسان کي ڇا ڊڄايو ٿا

الله ٻه ڳاڻو ايصنعون ۱۰ ياهل الكتب قد جاءكم رسولنا

ٻڌائيندو جي ڪندا هئا. ۱۱ اي ڪتابي و ۱۲ بيشڪ توهان وٽ اسان جو

پيڻن لکڻ ڪيترائي ۽ ۱۳ ڪنهن خوفن من الكتب ويعفون عن

هي رسول و ۱۴ تشريف و ۱۵ آيو جو توهان تي ظاهر فرمايو ته توهان ڪيترائي ڇڏيون هيون

ڪيتره ڀيرا ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰

الله من اتبع رضوانه سبل السلام ويخرجهم من الظلمات

الله ان سان هدايت ڏي ٿو ان کي جو الله جي مرضي تي هليو سلامتي جي واٽ ۽ انهن کي

الي التور يا ذنم ويهديهم الي صراط مستقيم ۱۱ لقد

اوندا هيئن مان روشني جي طرف وٺي وڃي ته پنهنجي حڪمران ۽ انهن کي سڌي واٽ

كفر الدين قالوا ان الله هو المسيح ابن مريم قل

تڏيڪاري ٿو. بيشڪ ڪافر ٿيا اهي جن چيو ته الله مسيح پٽ مريم جو پٽ

فمن يهلك من الله شيئاً ان اراد ان يهلك المسيح

آهي. ۱۲ توهان فرمايو پوءِ الله جو ڪير ڇا نقصان ڪري سگهي ٿو جيڪڏهن اهو چاهي جو

ابن مريم وامه ومن في الارض جميعاً والله ملك

هلاڪ ڪري مسيح پٽ مريم ۽ ان جي ماءُ ۽ سڄي زمين وارن کي وائ ۽ الله جي واسطي

السموات والارض وما بينهما يخلق ما يشاء والله على

شيء قدير ۱۳ وقالت اليه يهود والنصارى نحن ابناؤ

الله ڪيچ ڪري سگهي ٿو ۽ يهودي ۽ نصارا چوڻ لڳا ته اسان

الله واجباً و قل فلم يعذبكم بذنوبكم بل انتم بشر

الله جا پٽ ۽ ان جا پيارا آهيون ۱۴ توهان فرمايو پوءِ توهان کي چوڻ هجي ڪنهن تي عذاب ۽ انهي بلڪو توهان

ممن خلق يعفر لمن يشاء ويعذب من يشاء ۱۵ والله

ما ٿو ڪنهن مخلوق مان جنهن کي وڃي بخشڻ ٿو ۽ جنهن کي ڪهري سزا ڏي ٿو ۽ الله جي ئي

اسان ته الله جا پٽ ۽ ان جا پيارا آهيون، ان تي هي آيت نازل ٿي ۽ انهن جو دعويٰ جو بطلان ظاهر فرمايو ويو. ۱۶ يعني ان ڳالهه جو ته توهان کي به اقرار آهي ته ڳڻپ جا ڌڻي توهان جنهن ۾ رهندو، پوءِ سوچيو ڪوئي پنهنجي پٽ کي يا ڪو شخص پنهنجي پياري کي باهه ساري ٿو، جڏهن ائين نه آهي ته پوءِ توهان جي دعويٰ جو ڪو ٿر ۽ بطلان توهان جي اقرار سان ثابت آهي.

فُلْكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ وَالْيَدِ الْمَصِيرُ ۝١٥

واسطي آهي بادشاهي آسمانن ۽ زمينن ۽ انهي جي درميان جي ۽ انهي جي طرف ٿرڻو آهي

يَا هَلْ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى ذِكْرِ قِن

اي ڪتاب ۽ وارو ٻيڻڪ ٿيڻا اڻا جو هي رسول وٺا تشريف وٺي آيو جو توهان تي اسان جا احڪام ظاهر ٿيڻا

الرُّسُلَ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ

تو بعدن جي چيو ٿو ڇا ڳڻي ٿو ڪا بندو هو جو ستان ڪڏهن چيو اٿن ته خوشخبري ڏيندڙ ۽ ڊڄا ريندڙ آيو

فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۚ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

ٿي هو خوشخبري ڏيندڙ ۽ ڊڄا ريندڙ توهان وٽ تشريف وٺي آيو آهي ۽ الله کي سڀ قدر

قَدِيرٌ ۝١٦ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ لِقَوْمِهِ أَذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ

آهي ۽ ڇڏهن موسى چيو پنهنجي قوم کي اي منهنجي قوم پاڻ تي الله جو احسان ياد

عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلْ فِيكُمْ أَرْبَابًا ۚ وَجَعَلَكُمْ مِلَّةً ۚ وَاتَّكُم مَّا

ڪريو جو توهان مان پڻ پڻ ڪيائين ۽ توهان کي بادشاه ڪيائين ۽ توهان کي اهو

لَمْ يُوْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ۝١٧ يَقُومُوا أَدْخُلُوا الْأَرْضَ

ڏنائين جڙجڙ تائين سڄي جهان ۾ ڪنهن کي ڏنا ٿاين ۽ اي قوم هن پاڪ زمين ۾ داخل

الْمُقَدَّسَةِ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ

ٿيو جيڪا الله توهان جي واسطي لکي ڇڏي آهي ۽ پٺتي نه هڻو ۽

فَتَقَبِّلُوا خَاسِرِينَ ۝١٨ قَالُوا يَمُوسَى إِنْ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ ۝١٩

جو نقصان ڏار ٿي پوندڙ ۽ چوڻ لڳا اي موسى ان ۾ ته نهايت زبردست ماڻهو آهن

وَإِنَّا لَنَدْخُلُهَا حَتَّىٰ يُخْرِجُوا مِنْهَا قَائًا

۽ اسان ان ۾ ڀرڻ ڏاڍا داخل ٿينداسين جيستائين اهي اتان نڪري نٿو ڇڏن ۽ هاڻ اهي اتان نڪري وڃن

دَخُلُوا ۝٢٠ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الَّذِينَ يَخْفَوْنَ أَنْعَمَ اللَّهُ

تو اسان تي وڃون ۽ ٻن مردن جيڪي الله جو خوف ڪندا هئا ۽ الله انهن کي نوازيو

عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَكُمْ مِلَّةً ۚ وَجَعَلَكُمْ مِلَّةً ۚ وَاتَّكُم مَّا

۽ توهان کي ڏنا ٿاين ۽ توهان کي ڏنا ٿاين ۽ توهان کي ڏنا ٿاين ۽ توهان کي ڏنا ٿاين ۽ توهان کي ڏنا ٿاين

منزل ٢

٥٢٢ محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم

٥٢٣ حضرت عيسيٰ السلام کان پوءِ سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن جي زماني تائين پنج سؤ اڻهتر سالن جو عرصو ٿي گذريو آهي جن جي زماني کان خالي رهيو ان کان پوءِ حضرت جبرئيل جي تشريف آڻي ٿي منته جڙا ظاهر فرمايو ويو ته نهايت حاجت جي وقت توهان تي الله تعاليٰ جي عظيم نعمت موڪلي رهي ۽ ان ۾ محبت جو الزام ۽ عذر جو قطع ۽ توهان تي هن چوڻ جو موقعو درهيو ته اسان وٽ تبليغ ڪرڻ وارو تشريف وٺي ٿا ٿيا.

٥٢٤ مسئلو ۱- هن مان معلوم ٿيو ٿي پيغمبرن جي تشريف آوري نعمت

٥٢٥ آهي ۽ حضرت موسيٰ عليه السلام پنهنجي قوم کي ان جي ذڪر ڪرڻ جو حڪم ڏنو ته اهو برڪت ۽ ثمرات جو سبب آهي. هن سان ميلاد مبارڪ جي محفلن جي موجب برڪات ۽ ثمرات، محمود ۽ مستحسن هجڻ جي سند ملي ٿي.

٥٢٦ يعني آزاد ۽ دٻدي ۽ مرتبي وارو ۽ فرعونين جي هٿن ۾ مقيد هجڻ کان پوءِ انهن جي غلامي کان چوٽڪار حاصل ڪري عيش ۽ آرام جي زندگي لهن وڌي ۽ نعمت آهي. حضرت ابراهيم عليه السلام فرمايو ته بني اسرائيلن جيڪي ڪوبه خادم، عورت ۽ ساري ڪي اهو بادشاه جوڙا ٿيو هو.

٥٢٧ عيسٰي ته درياءُ ۾ رستا ٺاهڻ، دشمنن کي ٻوڏ ۽ من ۽ سلوڪ لاهڻ، پٿر مان چشما جاري ڪرڻ، ڪڪر کي ساڻان بنائڻ وغيره.

٥٢٨ حضرت موسيٰ عليه السلام پنهنجي قوم کي الله جي نعمتن ياد ڏيارڻ کان پوءِ انهن کي پنهنجي دشمنن تي جهاد جي لاءِ نڪرڻ جو حڪم ڏنو ۽ فرمايو ته اي قوم! مقدس زمين ۾ داخل ٿي وڃو. ان زمين کي مقدس هن لاءِ چيو ويو ته اها نئين سگورن جي رهڻ جي جاءِ هئي.

٥٢٩ مسئلو ۲- هن مان معلوم ٿيو ٿي ٻين جي رهڻ سان زمينن کي برڪت حاصل ٿئي ٿي ۽ ٻين لاءِ اهو برڪت جو سبب ٿئي ٿو. ڪلي کان نقل ٿيل آهي ته حضرت ابراهيم عليه السلام ڪوہ لبنان تي چڙهيو ته کيس چيو ويو ته اهو مقدس ۽ آهي ته پنهنجي اولاد

٥٣٠ جي ميزاڻ آهي. اها زمين طور ۽ ان جي آس پاس جي هي هڪ ڪوٽ آهي ته سمورو شاهوڪار ۽ ڪوٽ ڪوٽ ٻن نون جيڪي انهن نقيببن مان هئا جن کي حضرت موسيٰ عليه السلام جڙجڙ جو حال مدد ڪري ڏنو هو. ٥٣١ هدايت ۽ واعدن جي پرري ڪرڻ سان گڏ انهن جڙجڙ جو حال مدد ڪري ڏنو هو. ٥٣٢ شهر جي.

[illegible]

٥٨٥ ۽ حيران ٿيو ته ان لاش کي چاڪري، چو ته ان کان اڳ ڪو انسان مٽوئي نه هو، گهڻي وقت تائين لاش کي پئي ٿي ڪنڀون پئي ڦريو.

٥٨٦ روايت ٿيل آهي ته ڪانو پاڻ ۾ وڙهيا، انهن مان هڪڙي پٽي کي ماري وڌو. زندهه ڪانو پنهنجي ۽ ڇهن سان زمين کوفي گڏ ٿي مٿس ڪانو کي ان ۾ وجهي مٿان مٽي ۽ واري پوري ڇڏيو. اهو ڏسي قابيل کي معلوم ٿيو ته مٿس جي لاش کي به اهڙي طرح دفن ڪرڻ گهرجي اهڙي طرح ان زمين کوفي لاش دفن ڪري ڇڏيو. (جلالين، مدارڪ وغيره).

٥٨٦

٥٨٧ پنهنجي نادانيءَ تي پرڻيائي ۽ اها پشيماني گناهه تي گهڻي جو توبه ۾ ڄاڻي ٿي سگهي يا پشيمانيءَ جو توبه هجي سيد الانبياء صلي الله عليه وسلم جن جي ئي اُمت سان خاص هجي (مدارڪ).

٥٨٨ يعني ناحق خون ڪيو، جو نه ڪنهن خون جي بدلي قصاص طور ماريو، نه شرڪ ۽ ڪفر يا لٽ مار وغيره ڪنهن موجب قتل ٿي سگهي سبب جي ڪري ماريو.

٥٨٩ چو ته ان، حق الله جي ننگهه پائي ۽ شريعت جي حدن جو خيال نه ڪيو. ٥٩٠ هن طرح ته قتل ٿيڻ يا بهڙڻ يا سڙڻ وغيره هلاڪت جي سببن کان بچايائين.

٥٩١ يعني بني اسرائيلن.

٥٩٢ چٽا معجزا به آندا آهن ۽ شريعتون به.

٥٩٣ جو ڪفر ۽ قتل وغيره جو ارتڪاب ڪري حدن کان تجاوز ڪن ٿا.

٥٩٤ الله تعاليٰ سان لڙڻ اهوئي آهي ته ان جي وٽان سان دشمني ڪري، جيئن ته حديث شريف ۾ وارد ٿيو.

هن آيت ۾ رهنن جي سزا جو بيان آهي.

شان نزول: ٥٨٥ ۾ عربن ۽ چاند ماڻهو مديني طيبه ۾ آيا ۽ اسلام آندائون ۽ بيمار ٿي پيا، انهن جا رنگ زرد ٿي ويا ۽ پيٽ وڌي ويا. حضور جن حڪوتون ته صدي جي آڻن جو ڪيو ۽ پيشاب ملائي پيئڻ، ايئن ڪرڻ سان اهي تندرست ٿيا، مگر پوءِ مُرتد ٿي ۽ پندرهن اُن ڪاهي

قَتَلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝ قَبَعَتِ اللَّهُ عُزْرَابًا جوشوت ته ڀارو پوءِ ان کي قتل ڪري وڌائين، پوءِ نقصان ۾ پهچي ويو. ٥٨٥ پوءِ الله سائين هڪ ڪانو بِيَحْثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَ كَيْفَ يُوَارِي سَوْءَةً أَخِيهِ ۝ قَالَ ڪي موڪليو زمين ۾ ڀڙڪو ٿي جيئن ان کي ڏيکاري ته ڪيئن پنهنجي ڀاءُ جي لاش کي لڪائي ٿو. ٥٨٦ يُولَيْتِي أَعْجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِي جوتو لڳو افسوس خرابي مان هن ڪانو جهڙو به نه ٿي سگهيس جو مان پنهنجي ڀاءُ جي سَوْءَةً أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝ قَبَعَتِ اللَّهُ عُزْرَابًا ۝ لاش کي لڪايان ها، پوءِ پشيمان ٿيندو رهجي ويو. ٥٨٧ انهي سبب سان ۾ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اسان بني اسرائيل تي لکي ڇڏيو ته جنهن ۾ ڪنهن جان (ساهه واري) کي قتل ڪيو بغير بدلي ساھ جي أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا ۝ وَمَنْ أَحْيَاهَا يا زمين ۾ فساد ڪندي ٿو ته جئن انهيءَ سمورن ماڻهن کي قتل ڪيو ٿو ۽ جنهن هڪ ساھ فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا ۝ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ حياقي ٿي ۽ انهيءَ ڄڻ سمورن ماڻهن کي حياقي ٿي ۽ بيشڪ انهن وقت ان جا رسول روشن دليلن سان آيا ثُمَّ إِنْ كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَكُسْرُفُونَ ۝ إِنَّمَا پوءِ بيشڪ انهن مان گهڻا ان ڪان پوءِ به زمين ۾ زيادتيون ڪري رهيا آهن. ٥٨٨ ۽ اهي جَرَوْا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ جيڪي الله ۽ ان جي رسولن سان لڙن ٿا ۽ ملڪ ۾ فساد ڪندا ڦرن ٿا انهن جي سزا فَسَادًا ۝ أَنْ يُقْتَلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ هيءُ آهي ته لڳي چوندو قتل ڪيا وڃن يا سولي تي لٽڪايا وڃن يا سندن هڪ پاسي جاھت ۽ ٻئي طرف جا مِّنْ خَلْفٍ أَوْ يَنْفَوْنَ ۝ مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا پير ڪٽيا وڃن يا زمين کان پري ٿاريا وڃن. هيءُ انهن جي دنيا ۾ رسوا ٿي آهي وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ ۽ آخرت ۾ انهن جي واسطي ۾ توبه عذاب آهي. مگر اهي جن توبه ڪئي ان کان اڳ

منزل ٢

پنهنجي وطن ڏانهن روانا ٿيا. سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن حضرت سيار کي انهن جي ڳولا ۾ موڪليو. حضرت سيار جڏهن انهن وٽ پهتو ته انهن هن چاھت پير کڻي سخت تڪليفون ڏيئي شهيد ڪري ڇڏيو. پوءِ جڏهن اهي ماڻهو حضور جن جي خدمت ۾ ڳوٺ ڪري حاضر ڪيا ويا ته انهن جي حق ۾ هيءُ آيت نازل ٿي. (تفسير احمد).

٩٥ **أَنْ تَقْبَرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ رَحِيمٌ ۝ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ**

جو توهان کين قاور ڪري وجهو ۽ ۹۵ جاتي چيڌتو ته الله بخشنيدڙ مهربان آهي، ايمانيان وارو

أَمِنُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ

الله کان ڊڄو ۽ ان جي طرف وسيلو ڳوليو ۽ ۹۶ ان جي راهه ۾ جهاد ڪريو هن اميد تي

تُفْلِحُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ فَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا

ته ڪامياب ٿين. بيشڪ اهي جيڪي ڪافرن جا رشتا جو ڪجهه زمين ۾ آهي سمورو ۽ ان جي

مِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَنَنَّ أُولَٔئِكَ مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ۝ مَا تُفْلِحُ

برابرو ٿيڪ جيڪڏهن سندن ملڪيت اهي هوندي قيات جي عذاب کان پنهنجي جيڪڏهن ته انهن

مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوكَ مِنَ الدَّارِ

کان ڏوڏو ڏيندو ۽ انهن جي واسطي ڏکڻ جو عذاب آهي ۽ ۹۷ دروخ کان نڪرڻ چاهيندا

وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ۝ وَالسَّارِقُ

پرنڪري ڏسڻ ڏيندا ۽ ۹۸ انهن کي دائمي سزا آهي. ۽ چور مرد

السَّارِقُ ۝ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا لَكَ لَا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ

هجي يا عورت ۽ ۹۹ انهن جا هٿ ڪپيو ۽ ۹۹ انهن جي ڪٽي جو ڏلو ۽ الله جي طرف کان

عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ

سزا ۽ الله غالب حڪمت وارو آهي. سو جيڪو پنهنجي ظلم کان پوءِ توبه ڪري ۽ پاڻ

اللَّهُ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ رَحِيمٌ ۝ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ

سڌري وڃي ته الله پنهنجي مهربان ان تي رجوع فرمائيندو ۽ بيشڪ الله بخشنيدڙ مهربان آهي ڇا توهان

لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ

معلوم ڏاڏي ته الله جي واسطي آهي آسمانن ۽ زمين جي بادشاهي سزا ڏي جنهن کي وڻيس ۽ بخشي ٿو

لِمَنْ يَشَاءُ ۝ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ يٰٓأَيُّهَا الرَّسُولُ

جنهن کي گهري ۽ الله سڀ ڪجهه ڪري سگهي ٿو ۽ اي رسول توکي غلڻ

لَا يَحْزُنُكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا

نه ڪن اهي جيڪي ڪفر ۾ ڊڪي رهيا آهن ۽ ۱۰۰ اهي جيڪي پنهنجي وات

منزل ۲

۹۵ يعني گرفتاري کان اڳ توبه ڪري ورتل سان اهي آخرت جي عذاب ۽ رهڙي جي حد کان ٽپجي ويندا مگر مال جي واپسي ۽ قصاص حق العباد آهي، سو باقي رهندو (احمدی).

۹۶ جنهن جي ڪري توهان کي ان جو قرب حاصل ٿئي.

۹۷ يعني ڪافرن جي لاءِ عذاب لازمي آهي ۽ ان کان چوڻ ڪاري لهن جي ڪاوت ڏاڏي.

۹۸ ۽ ان جي چوري بن پيرن جي اقرار يا بن مردن جي شاهدي سان حاڪم جي اڳيان ثابت هجي ۽ جيڪو مال چورايو آهي، اهو تهن ڏرهن کان گهٽ ڏهجي (ڪافي حديث ابن مسعود).

۹۹ يعني ساڄو. انهيءَ ڪري ته حضرت ابن مسعود رضی اللہ عنہ جي قوت ۾ ايمان ٿي آيو آهي.

مسئلو: پهرئين پيري جي چوري ۾ ساڄو هٿ ڪٽيو ويندو. وري ٻيهر جيڪڏهن چوري ڪري ته ڪاٻڙين. ان کان پوءِ به جيڪڏهن چوري ڪري ته ٻيو قيد ڪيو وڃي، ايسائين جو توبه ڪري.

مسئلو: چور جو هٿ ڪٽڻ ته واجب آهي ۽ چور ايل مال اگر موجود هجي ته ان جو واپس ڪرڻ به واجب آهي ۽ جيڪڏهن اهڙا ڪي ٿي ويهجي ته پري ٽوپڻ واجب آهي (تفسير احمدی).

۱۰۰ ۽ آخرت جي عذاب کان ان کي چوڻ ڪارو ڏيندو.

۱۰۱ مسئلو: هن مان معلوم ٿيو ته عذاب ڪرڻ ۾ رحمت فرمائڻ الله تعاليٰ جي مشيت تي آهي، اهو مال آهي جيڪو چاهي ڪري ۽ ٻئي ڪنهن کي اعتراض جي طاقت ڏاڏي. هن سان قدر ۾ معتزله جريطل هجي ثابت ٿي ويو. جيڪي تابعدار ٿي رحمت ۽ گنهگار تي عذاب ڪرڻ الله تعاليٰ تي واجب چون ٿا.

۱۰۲ الله تعاليٰ سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن کي يٰٓأَيُّهَا الرَّسُولُ جي خطاب عزت سان مخاطب فرمائي تسڪين خاطر فرمائي ٿو ته اي حبيب! مان توهان جو ناصر ۽ مددگار آهيان. منافقن جي ڪفر ۾ جلدي ڪرڻ يعني انهن جي ڪفر جي اظهار ۽ ڪافرن سان دوستي ۽ پائپي ڪرڻ سان اوهان رنجيده نه ٿيو.

أَمَّا يَا قُورَافِهِمْ وَلَكُمُ التَّوْبَةُ مِنْ قُلُوبِهِمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا

سَمِعُونَ لِلْكَذِبِ سَمْعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ

يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ

هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ

فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ

يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُمْ قُلُوبَهُمْ قُلْ إِنَّمَا خُذِي وَأَعِزَّ

الْآخِرَةَ عَذَابٌ عَظِيمٌ سَمِعُونَ لِلْكَذِبِ أَكْثُونَ لِلشَّحَنِ

قُلْ إِن جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ

عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرَّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ

بِأَلْسِنَتِكُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ وَكَيْفَ يُحْكُمُونَكَ

وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ إِنْ أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ

إِيمَانٌ أَتَيْنَاهُ نُورًا نَازِلًا كِوَيْلٍ مِثْلُ نَارٍ

يُورِثُهَا لِقَوْمٍ عَالَمِينَ

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

سَمِعُونَ لِلْكَذِبِ سَمْعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ

يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ

هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ

فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ

يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُمْ قُلُوبَهُمْ قُلْ إِنَّمَا خُذِي وَأَعِزَّ

الْآخِرَةَ عَذَابٌ عَظِيمٌ سَمِعُونَ لِلْكَذِبِ أَكْثُونَ لِلشَّحَنِ

قُلْ إِن جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ

عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرَّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ

بِأَلْسِنَتِكُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ وَكَيْفَ يُحْكُمُونَكَ

وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ

وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ إِنْ أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ

إِيمَانٌ أَتَيْنَاهُ نُورًا نَازِلًا كِوَيْلٍ مِثْلُ نَارٍ

يُورِثُهَا لِقَوْمٍ عَالَمِينَ

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُضِلَّهُمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

وَمَنْ يُهْدِهِمْ فَلَنْ يَكُونُوا لَهُمْ عَاقِبَةً

يُحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّسُولُ

ان جي مطابق يهودين کي حڪم ڏيندا هئا اسان جافران بدران بي عالم ۽ فسيه جن

وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ

کي الله جي ڪتاب جي حفاظت جو حڪم هو ۽ اهي ان تي شاهد هئا ۽

فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَخَشَوُا اللَّهَ ۖ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَتِي ثَمَنًا

ماڻهن کان ڊڄو ۽ مون کان ڊڄو ۽ منهنجي آيتن جي بدلي ذليل قيمت ۽

قَلِيلًا ۖ وَمَنْ لَمْ يُحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ

وٺو ۽ جيڪي الله جي نازل ڪيل مطابق حڪم نڪن ۽ اهي ئي ماڻهو ڪافر

الْكَافِرُونَ ۝ وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَ

آمن ۽ اسان توريٽ ۾ انهن تي واجب ڪيو ۽ ۵۱۳ ت ساڻ جي بدلي سام ۵۱۴ ۽

الْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَ

اک جي بدلي ۾ اک ۽ نڪ جي بدلي نڪ ۽ ڪن جي بدلي ڪن ۽

السِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ

ڏند جي بدلي ڏند ۽ ڦٽن ۾ پٽن بدلو آهي ۵۱۵ پوءِ جيڪو دل جي خوشي سان بدلو

كَفَّارَةٌ لَهُ ۖ وَمَنْ لَمْ يُحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ

معاف ڪري ڇڏي ڏهاون جا گناهه لاهي ڇڏيندو ۵۱۶ ۽ جيڪو الله جي نازل ڪيل مطابق حڪم نڪري ڏاڍي

الظُّمُورُ ۝ وَتَقِينَا عَلَىٰ أَثَرِهِمْ بِعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ

ٽي ماڻهو ظالم آهن ۽ اسان انهن نين جي پٺيان انهن جي نشان قدم تي عيسيٰ پٽ مريم کي موڪليو

مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ ۖ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ

تصديق ڪندڙ توريٽ جي جيڪو ان کان اڳ ۾ هو ۵۱۷ ۽ اسان کيس انجيل عطا ڪيو

فِيهِ هُدًى وَنُورٌ ۖ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ

جنهن ۾ هدايت ۽ نور آهي ۽ تصديق فرمائيندڙ توريٽ جي جو ان کان اڳ ۾ هو ۽ هدايت

وَهَدًى ۖ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ۖ وَلِيُحْكَمْ أَهْلَ الْإِنجِيلِ

۵۱۸ ۽ نصيحت پرهم ڳارڻ جي واسطي ۽ انجيل وارن کي گهرجي ته حڪم ڪن انهي تي جيڪو

منزل ۲

مقتول مرد هجي يا عورت، آزاد هجي يا غلام، مسلمان هجي يا ڌڻي، مشرڪ
نزول: حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہما کان روایت آهي ته مرد کي عورت جي بدلي قتل ڏکند اھڻا ان تي ھي آيت نازل ٿي (مذڪور) ۵۱۸ ۽ برابر ٻئي جي گھماڻي ضروري
آهي. ۵۱۹ يعني جيڪو قاتل پاڻ تي ڇوڙ ڪرڻ وارو پنهنجي ڌوھ تي پشيمان ٿي معصيت جي وبال کان بچي لاءِ خوشي سان پنهنجي مٿان شرعي اجڪار جاري ڪرائي ته قصاص ان جي ڌوھ جو ڪفارو
ٿي ويندو ۽ آخرت ۾ ان تي عذاب ڏنندو (و جلالين ۽ جمل). ڪن مفسرن ان جي معنيٰ ھي بيان ڪئي ته جيڪو حقدار، قصاص کي معاف ڪري ڏاھامعافي ان جي لاءِ ڪفارو آھي (مذڪر).
تفسير احمد ۾ آھي ته سبب و قصاص تڏھن ئي واجب ٿيندو جڏھن حقدار معاف ڏکري ۽ جيڪڏھن معاف ڪري ڇڏي ته پوءِ قصاص ساقط آھي ۵۱۹ احڪام توريٽ کان پوءِ احڪام انجيل
جو ذکر شروع ٿيو ۽ ٻڌايو ويو ته حضرت عيسيٰ عليه السلام توريٽ جي تصديق ڪندڙ هو ۽ اهو الله جي طرفان نازل ٿيل آهي ۽ نسخ ان تي عمل واجب هو. حضرت عيسيٰ عليه السلام جي
شريعت ۾ ان جا ڪجهه احڪام منسوخ ٿيا. ۵۲۰ هن آيت ۾ انجيل جي لاءِ لفظ هُدىٰ بن جابن تي ارشاد ٿيو، پهرين جاءِ تي گمراهي ۽ جهالت کان بچائڻ لاءِ رهنما ئي مراد آهي. ٻي جاءِ تي
هُدىٰ مان سيد الانبياء حبيب ڪريم صلي الله عليه وسلم جن جي تشريف آور ڪتاب جي خوشخبري مراد آهي، جيڪا حضور عليه الصلوة والسلام جن جي نبوت جي طرف ماڻهن جي واٽ لهن جو سبب
آهي.

کي تبديل ڪندا هئا. مسئلو: رشوت جو ڀڃ، ڌوڻي پئي حرام آهن. حديث
شريف ۾ رشوت وٺڻ ۽ ڌوڻي وارن پنهنجي تي لعنت آئي آهي. ۵۲۱ يعني ڪتابي ۵۲۰
سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن کي اختيار وارو فرمايو ته ڪتابي توھان وٽ ڪو مقدمو
آئين ته توھان کي اختيار آھي ته فيصلو فرمايو يا ڌوڻيو. ڪن مفسرن جو ڪوڏ آھي ته
ھي پوئين آيت وٺڻ حڪمت ۽ فاحڪم ۽ ڪم سان منسوخ ٿي ويو. اها احمد فرمايو
ته انهن آيتن ۾ ڪجهه منافات ڏاڍي پئي آهي آيت اختيار جو فائدو ڏئي ٿي ۽
آيت ۽ ۵۲۱ حڪمت ۽ فاحڪم ۾ حڪم جي عقيقت جو بيان آهي. (خازن ۽ مدارڪ ۽ ۵۲۱)
۵۲۰ ڇو ته الله تعاليٰ توھان جو گھباڻ آھي. ۵۲۱ ته شادي شدہ مرد ۽ مڙس
واري عورت جي زنا جي سزا رجيم صفي سنگسار ڪرڻ آھي. ۵۲۱ ان جي باوجود
جو توريٽ تي ايمان آڻڻ جادو عيبدار آهن ۽ انهن کي اهو به منظور آهي ته توريٽ ۾
رجيم جو حڪم آهي. ان کي ڏيئي ۽ توھان جي نبوت جا انڪار ڪري ھوندي توھان
کان فيصلو ڪرڻ نهايت تعجب جي ڳالھ.

۵۲۱ ۽ ان کي پنهنجي مسين ۾ محفوظ رکڻ ۽ ان جي درس ۾ مشغول رھڻ
تجربن آھي ڪتاب فراموش ڏيڻ ۽ ان جا احڪام ضايع ڏيڻ (خازن).
مسئلو: توريٽ جي مطابق نين جو حڪم ڏيڻ جيڪو هن آيت ۾ ذڪر ٿيل آهي
ان مان ثابت ٿئي ٿو اسان کان اڳين شريعتن جا جيڪي احڪام الله تعاليٰ
۽ رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جن فرمايا هجن ۽ انهن جي ڇڏڻ جو اسان کي
حڪم ڏنل هجي ۵۲۱ اهي منسوخ ڏکيا ويا هجن، سي اسان تي لا زم ٿين ٿا راجل
۽ ابوالسعود). ۵۲۰ اهي يهودين ۽ توھان سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن
جي نعت، صفت ۽ رجيم جو حڪم جيڪو توريٽ ۾ ذڪر ٿيل آهي ان جي
ظاھر ڪرڻ ۾. ۵۲۱ يعني احڪام الاهي جي تبديلي ھر صورت ۾ منع
ٿيل آهي، توريٽي ماڻھن جي خوف ۽ انهن جي راهبي جي انديشي، کان هجي
يا مال، مرتبي ۽ رشوت جي لالچ سان. ۵۲۰ ان جو منڪر ٿي ڪري ڏکيا
قاله ابن عباس رضی اللہ عنہما). ۵۲۰ هن آيت ۾ جيڪي ڪجهه هي بيان
آهي ته توريٽ ۾ يهودين تي قصاص جا اهي حڪم هئا، پر جڏهن ته اسان کي
انهن جي ڇڏڻ جو حڪم ڏنو ويو، تنهنڪري اسان تي اهي احڪام لازم
رھندا، ڇو ته اڳين شريعتن جا جيڪي احڪام الله ۽ رسول جي بيان سان
اسان تائين پهتا ۽ منسوخ نه ٿيا هجن، سي اسان تي لازم ٿين ٿا، جيئن ته
مٿين آيت مان ثابت ٿيو. ۵۲۰ ۵۲۱ يعني جيڪڏهن ڪنهن ماڻهو پئي ڪنهن
کي قتل ڪيو ته ان جي جان مقتول جي بدلي ۾ پڪڙيل ٿيندي، توريٽي اهو
مقتول مرد هجي يا عورت، آزاد هجي يا غلام، مسلمان هجي يا ڌڻي، مشرڪ

١٣٢هـ مستلوا. هن آيت مريهونين ۽ نصارن سان دوستي ۽ يا ئي يعنما هن جي مدد ڪرڻ، انهن کان مدد ڪهڙي؟ انهن سان محبت جا رابعا رکڻ کان منع فرمايو ويو. هي حڪم عام آهي، جيوتڪ آيت جو نزول ڪنهن خاص واقعي مٿي رهجي. شان نزول :- هي آيت حضرت عباد بن صامت صحابي ۽ عبد الله بن ابی سلول جي حق ۾ نازل ٿي، جيڪو منافقن جو سرگرو هو. حضرت عباد رضی الله عنه فرمايو ته يهودين ۽ مڻهنجا تمام گهڻي تعداد ۾ دوست آهن، جيڪي وڏي شوڪت ۽ قوت وارا آهن، هاڻي مان انهن جي دوستي کان بيزار آهيان ۽ الله ۽ رسول کان سواءِ مڻهنجي دل مريئي ڪنهن جي محبت جي گنجائش نه آهي، ان تي عبد الله بن ابی جيو ته مان ته يهودين جي دوستي کان بيزاري نه ڪري سگهان، مون کي پيش ايندڙ ماد جو انديشو آهي ۽ مون لاءِ انهن سان رسم و راه رکڻ ضروري آهي. سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن ان کي فرمايو ته يهودين جي دوستي جو ميريٽ تنهنجو ئي ڪم آهي، عباد جو اهو ڪم آهي، ان تي هي آيت ڪريم نازل ٿي (خازن)، ١٣٣هـ هن مان معلوم ٿيو ته ڪافر ڪهڙا هجن، انهن جا پاڻ پرڪيڙائي اختلاف هجن، ته ٻه مسلمانن جي مقابلي مراهي سڀ هڪ آهن. (الڪفر ملة واحدة) (مدارڪ) ١٣٤هـ هن ۾ تمام سختي ۽ تاڪيد آهي ته مسلمانن تي يهودين ۽ نصارين ۾ دين اسلام جي هر مخالف کان جدا ٿي ۽ الڳ رهڻ واجب آهي. (مدارڪ ۽ خازن)، ١٣٥هـ جيڪي ڪافرن سان دوستي ڪري پنهنجن جانين تي ظلم ڪن ٿا، حضرت ابوموسى اشعري رضی الله تعالى عنه جو عتاب نصري هو، حضرت امير المؤمنين عمر فاروق رضی الله تعالى عنه ان کي فرمايو ته نصراڻي سان تهنجو ڪمرو واسطو نه ٿو هجي آيت زبدي يائنها الذين آمنوا لا تحبوا اليهود، ان عرض ڪيو ته ان جو دين ان سان گڏ، مون کي ته ان جي ڪتابت سان مطلب آهي، امير المؤمنين فرمايو ته الله انهن کي دليل ڪيو، تون انهن کي عزت ڏي ۽ الله انهن کي پري ڪيو، تون انهن کي ويجهو نه ڪر، حضرت ابوموسى عرض ڪيو ته ان کان سواءِ بصره حڪومت جو ڪم هلائڻ تي ڪير آهي يعني ان ضرورت جي ڪري مجبوري سان اُن کي رکيو ويو آهي جو اهڙي قابليت جو ٻيو ماڻهو مسلمان نه رهندو، اُن تي حضرت امير المؤمنين فرمايو نصراڻي مري ويو، والسلام يعني فرض ڪر ته اهو مري ويو ته ان وقت جيڪو انتظام مڪندين، اهو ئي هاڻي ڪر ۽ ان کان هرگز ڪمزور نه هجي آخري ڳالهه آهي. (خازن)، ١٣٦هـ يعني نفاق. ١٣٦هـ جيئن عبد الله بن ابی منافق چيو. ١٣٨هـ ۽ پنهنجي رسول محمد مصطفيٰ

دفعه ٻيو
دفعه ٽيون
دفعه چوٿون
دفعه پنجن

مَنْ لَا تَتَّخِذْ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَهُودِينَ ۽ نَصَارَىٰ كِي دُوسٽ ۽ بنايو ٿا ١٣٢هـ اهي ٽهڪ ٻئي جا دوست وَنَ يَتَوَلَّوْا مِنْكُمْ فَاِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ١٣٣هـ ۽ توهان مان جيڪو انهن سان دوستي رکندو ته اهو انهن مان آهي ١٣٤هـ بيشڪ الله بي انصافن ٿي هدايت نه ڏيندو آهي ١٣٥هـ هاڻي توهان انهن کي دوستو جن جي دلين آزار آهي ١٣٦هـ جو يهودين ۽ عيسائين ڏانهن وڌڻ ڏسڻ آسان ۽ ڇوڻ تائمان اسان تي ڪو ڪجهه ٿي وڃي ٿو ١٣٧هـ پوءِ قريب آهي الله بِالْفَتْحِ اَوْ اَفْرَمِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا اَسْرَوْا فِيْ اَنْفُسِهِمْ فَتَحَ اَمْرِي ١٣٨هـ يا پنهنجي طرف کان ڪو حڪم ٿي پيو ان تي جيڪو پنهنجي دل ۾ لکيو هو تون پڪڙيان ٿي ١٣٩هـ وَيَقُولُ الَّذِينَ اٰمَنُوا اَهْلَ الْاٰلِ الْاٰلِ اَفْسُوْا بِاللّٰهِ رَهِجِي ١٤٠هـ ۽ ايمان وارا چوندا آهن ڇا اهي آهن جن الله جاتسم کنيا هئا جَهْدًا اَيْمَانُهُمْ اَللّٰهُمَّ لَعَنَكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَاصْبِرْ اَخْبِرِيْنِ پوري ڪوشش ۽ تاڪيد وارا قسم ته اهي توهان سان گڏ آهن، انهن جا سمورا عمل چٽ ٿي ويا پوءِ رهي يٰ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَسَوْفَ يَأْتِي وَيَا نَقْصَانِ ١٤١هـ اي ايمان وارا توهان مان جيڪو پنهنجي دين کان ڦرندو ته ١٤٢هـ اَللّٰهُ يَقَوْمُ يُجَاهِدُوْنَ اَذَلَّةً عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ اَعْدَةً عَنِ الْكُفْرَيْنِ يُجَاهِدُوْنَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا يَخَافُوْنَ ۽ ڪافرن تي سخت ۽ الله جي وات ۾ لڙندا ۽ ڪنهن به ملامت ڪندڙ لَوْمَةً لَا يَرِيْهِ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَن يَّشَاءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ ۽ ملامت جو ذڪر نه ڪندا ٿا ١٤٣هـ هُوَ اللّٰهُ جُوْضِلَ اَمْرِي جَنَاحِي ڪُنْهِي ٿي ۽ الله وسعت وارو عَلَيْهِمُ اَنۡمَالُهُمْ اَللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ ١٤٤هـ توهان جا دوست نه آهن مگر الله ۽ ان جو رسول ۽ ايمان وارا ١٤٥هـ جيڪي نماز

منزل ٢

صلى الله تعالى عليه وسلم جن کي ڪامياب ۽ منصور رڪري ۽ سندن دين کي سڀني دينن تي غالب ڪري ۽ مسلمانن کي سندن دشمنن يهودين ۽ نصارين وغيره ڪافرن تي غلبو ڏيئي. اهڙي نموني اها خبر سچي ٿي ۽ الله جي ڪورسان مڪرم ۽ يهودين جا شهر فتح ٿيا (خازن وغيره)، ١٣٩هـ جيئن ته سرزمين مجازي يهودين کان پاڪ ڪرڻ ۽ اتي انهن جو نالو به نشان باقي نه رکڻ يا منافقن جا راز ظاهر ڪري انهن کي خوار ڪرڻ (خازن ۽ جلالين)، ١٤٠هـ يعني نفاق يا منافقن جو هي خيال ته سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن ڪافرن جي مقابلي ۾ ڪامياب نه ٿيندا، ١٤١هـ منافقن جي پردي ڪڍڻ تي ١٣٢هـ جو دنيا ۾ دليل ۽ خوار ٿيا ۽ آخرت ۾ هميشگي جي عذاب جا حقدار، ١٣٣هـ ڪافرن سان دوستي ۽ يا ئي بي ديني ۽ مرتد ٿيڻ جي خواهش ڪرڻ واري آهي، ان جي منع کان پوءِ مرتد جو ذڪر فرمائي ۽ مرتد ٿيڻ کان اڳ ماڻهن جي مرتد ٿيڻ جي خبر ڏنائين، اهڙي طرح اها خبر سچي ٿي ۽ ڳڻها ماڻهو مرتد ٿيا، ١٣٤هـ هي صفت جن جي آهي، سي ڪير آهن؟ ان متعلق گهڻا قول آهن: حضرت عالم المرتضى حسن ۽ قتاده چيو ته اهي ماڻهو حضرت ابو بڪر صديق ۽ سندس ساٿي آهن، جن نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن کان پوءِ مرتد ٿيڻ ۽ زڪوة کان انڪاري ٿيڻ وارن سان جهاد ڪيو. عياض بن غنم اشعري کان مروي آهي ته جڏهن هي آيت نازل ٿي، سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن حضرت ابوموسى اشعري جي نسبت فرمايو ته هي انهن جي قوم آهي. هڪ قول هي آهي ته اهي ماڻهو ٻين وارا آهن جن جي تعريف بخاري ۽ مساجد حديث ۾ آهي. سڌي چوڻ آهي ته اهي ماڻهو انصار آهن، جن رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جن جي خدمت ڪئي ۽ انهن قولن ۾ ڪجهه منافات نه آهن، چيو ته انهن سڀني سڳورن جو انهن صفت سان موصوف هجڻ صحيح آهي. ١٣٥هـ جن سان دوستي ڪرام آهي. انهن جو ذڪر فرمائي کان پوءِ انهن جو بيان فرمايائين، جن سان دوستي واجب آهي. شان نزول :- حضرت جابر رضی الله عنه فرمايو ته هي آيت حضرت عبد الله بن سلام جي حق ۾ نازل ٿي. ان سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن جي خدمت ۾ محاضري عرض ڪيو يا رسول الله! اسان جي قوم قريش ۽ نصير اسان کي ڇڏي ڌنوءِ ۽ قسم ڪيو ته اهي اسان سان مجالست (هم نشيني) نه ڪندا، ان تي هي آيت نازل ٿي، ته پوءِ عبد الله بن سلام چيو، اسان راضي آهيون الله جي رهنمائي تي، ان جي رسول جيمني هجڻ تي، مؤمنن جي دوست هجڻ تي، ۽ آيت جو حڪم سڀني مؤمنن جي لاءِ عام آهي، سڀ هڪٻئي جا دوست ۽ محب آهن.

١٢٦ هـ جملو وهُم رَاكِعُونَ ۖ سَبَّحُكَ رَبُّ هَكَ هِيَ تَهْنِئَتَانِ جَمَانَتِي
معطوف هجي، بهي هِي تَحَال واقع هجي، بهيرون سبب اظهر هِي اقوال هِي
۴ هـ حضرت مترجم قدس سره جو ترجمو انهي جي مدد ڪرڻ وارو آهي (جمل
عن السعدي)، ٻئي سبب تي ٻه احتمال آهن: هڪ هي تَهْنِئَتَانِ وَيُؤْتُونَ
١٢ هـ ٻنهي فعلن جي فعل سان حال واقع هجي، ان صورت ۾ معنيٰ هِي تَهْنِئَتَانِ

تَهْنِئَتَانِ هِي نِيَايَ ۽ نُوْتَتَانِ سان نماز قائم ڪن ٿا ۽ زڪوة ڏين ٿا (تفسير ابر
السعود)، ٻيو احتمال هِي آهي تَهْنِئَتَانِ صرف يُؤْتُونَ جي فاعل سان حال واقع
هجي، ان صورت ۾ معنيٰ هِي تَهْنِئَتَانِ نماز قائم ڪن ٿا ۽ زڪوة واري زڪوة
ڏين ٿا (جمل)، ڪن جو قول هِي آهي تَهْنِئَتَانِ حضرت علي المرتضيٰ رضی اللہ
تعالیٰ عنه جي شان ۾ آهي، جيان نماز مسائل کي مُنَدِي صدي جي طور تي هُائُونِ،
اهمدي اکر مبارڪ ويوڪري هِي، سواءِ گهڻي عمل جي نڪري ويئي ۽ پرام
نصر الدين رانزي تفسير كبير ۾ ان جو گهڻي شد ۽ مٿس مان ڪيو آهي ۽ ان
جي باطل هجڻ تي گهڻا سبب قائم ڪيا آهن. ١٢٧ هـ شان نزول: رفا

بن زيد ۽ سويد بن حارث ٻئي اسلام جي اظهار کان پوءِ منافق ٿي ويا، ڪي سلمان
تن سان صحبت ۽ رڪنڊا هئا. الله تعالیٰ هِي آيت نازل فرمائي ۽ ٻڌايو زبان
سان اسلام جو اظهار ڪرڻ ۽ دل ۾ ڪفر لڪائي رکڻ دين کي ٽوڙي ۽ راند
ٻڌائڻ آهي. ١٢٨ هـ معنيٰ بت پرست مشرڪ، جيڪي ڪتابن کان به بدترين
آهن (خازن)، ١٢٩ هـ چوڌ خدا جي دشمنن سان دوستي رکڻ ايمان واري
جو ڪردار آهي. ١٣٠ هـ شان نزول: ڪلبي جو قول آهي تَهْنِئَتَانِ رسول

الله صلي الله عليه وسلم جن جو مؤذن نماز جي لاءِ اذان چونڊ هو ۽ مسلمان
اتندا هئا ته يهودي ڪلندي ۽ ٽوڙي ڪندا هئا، ان تي هِي آيت نازل ٿي، سڌي
جو قول آهي تَهْنِئَتَانِ مديني طيبه ۾ جڏهن مؤذن اذان ۾ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ
۽ اَشْهَدُ اَنْ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللهِ چونڊ هو ته هڪ نصراني جي چوند هو

تَهْنِئَتَانِ جي ڪوترو، هڪ رات ان جي خادم باه آندو، اهو ۽ سندس
گهر جا ماڻهو سمهيا هئا، باه مان اوچتو هڪ آڻو نڪتو جنهن سبب
اهو نصراني گهر ۾ گهرجي ماڻهن سميت سڙي ختم ٿي ويو. ١٣١ هـ جيڪي
اهڙين بيوقوفان ۽ جاهلن ڌوڪيون ڪن ٿا، هن آيت مان معلوم ٿيو ته اذان
قرآن جي نص سان به ثابت آهي. ١٣٢ هـ شان نزول: يهودين جي هڪ جماعت
سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن کان دريافت ڪيو ته توهان نبين مان ڪنهن
ڪنهن کي مجبور ٿا؟ ان سوال مان انهن جو هي مطلب هو ته جيڪڏهن پاڻ
حضرت عيسيٰ عليه السلام کي مجبور ٿا پوءِ اهي مٿان ايمان آڻين ۽

حضور جن ان جي جواب ۾ فرمايو ته مان الله تي ايمان رکان ٿو ۽ جيڪڏهن اسان تي نازل فرمايو ۽ جيڪي
حضرت عيسيٰ ۽ موسيٰ کي ڏن وٺو (توڻيت ۽ انجيل) ۽ جيڪي ٻين نبين کي انهن جي رب جي طرفان ڏنو ويو، سڀني کي مهيا ٿي ويا. اسان نبين ۾ فرق ڏٺا ڪريون ته ڪنهن کي مجبور ۽
ڪنهن کي مجبور، جڏهن انهن کي معلوم ٿيو ته پاڻ حضرت عيسيٰ جي نبوت کي به مجبور ٿا پوءِ اهي سندن نبوت جا انڪاري ٿي ويا ۽ چوڻ لڳا جيڪو عيسيٰ کي مڃي، ان تي اسان ايمان ڏاڻا ٿيڻ
ان تي هِي آيت نازل ٿي. ١٣٣ هـ ان برحق دين وارن کي توهان صرف پنهنجي بعض ۽ دشمني جي ڪري ئي برو چئو ٿا ۽ توهان تي الله تعاليٰ لعنت ڪئي ۽ غضب فرمايو، ۽ آيت ۾ جيڪو
ذڪر ٿيل آهي، سو توهان جو حال ٿيو، پوءِ بدتر درجي ۾ توهان پاڻ آهيو، سو ڪجهه دل ۾ سوچو. ١٣٤ هـ صرڙون مسخ ڪري، ١٣٥ هـ اهو جهنم آهي. ١٣٦ هـ شان نزول: هِي
آيت يهودين جي هڪ جماعت جي حق ۾ نازل ٿي، جن سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن جي خدمت اقدس ۾ حاضري ۾ پنهنجي ايمان ۽ اخلاص جو اظهار ڪيو ۽ ڪفر ۽ گمراهي لڪائي رکيو. الله تعاليٰ
هِي آيت نازل فرمائي پنهنجي حبيب صلي الله عليه وسلم جن کي انهن جي حال جي خبر ڏني.

الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ۖ وَفَن يَتَوَلَّى اللَّهُ
قائم ڪند آهن ۽ زڪوة ڏيندا آهن ۽ الله جي درگاه ۾ ڇڪندا آهن ۽ ٻي جيڪو الله ۽ ان
وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ۖ

جي رسول ۽ مسلمانن کي پنهنجو دوست بناي، پوءِ بيشڪ الله جي جماعت غالب آهي.
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَ
ايمانيان وارو! جن توهان جي دين کي ٻي ڀڳ ۽ راند سمجهيو آهي ۽ ڪا
لَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارُ أَوْلِيَاءُ وَ
انهن مان جن کي توهان کان اڳ ۾ ڪتاب ڏنو ويو ۽ ڪافرو آهن انهن ۾ ڪنهن کي پنهنجو دوست بنايو

اتَّقُوا اللَّهَ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ وَإِذَا نَادَيْتُم إِلَى الصَّلَاةِ
۽ الله کان ڊڄندار هو جيڪڏهن ايمان رکو ٿا ۽ ١٣٧ هـ جڏهن توهان نماز جي واسطي اذان ڏيو ٿا
اتَّخَذُوا هَٰؤُلَاءِ وَلَعِبًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ۖ قُلْ

اهي ان کي ڀڳ ۽ راند بنايندا آهن وٺا آهن ان ڪري جو اهي صفائي عقلماند آهن وٺا آهن توهان
يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُونَ مِمَّا آتَاكُم بِأَلِهَتِكُمْ وَمَا آتَاكُم
فرمايو انهي ڪتابي توهان کي اسان جو ڀڳ ۽ راند ٻڌو آهي ته اسان ايمان آندو الله تي ۽ ان تي
الَيْتَا وَمَا آتَاكُم مِّن قَبْلُ وَإِنَّ أَكْثَرَكُمْ فٰسِقُونَ ۖ قُلْ هَلْ

جو اسان جي طرف لٿو ۽ جيڪو اڳي نازل ٿيو آهي ته توهان مان اڪثر تي فرمان آهن. توهان فرمايو ڇا
أَنبِئَكُمْ بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةٌ عِنْدَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَ
مان توهان کي ٻڌايان ته الله وٽ ان کان بدتر درجي ۾ آهن ۽ ١٣٨ هـ اهي جن تي الله لعنت ڪئي ۽
غَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْفِرْدَوْسَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ

انهن تي ڌرميو ۽ انهن مان ڪيائين باندرو ۽ سوڙهو ۽ شيطان جا پو جا ري
أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ ۖ وَإِذَا جَاءَ وَكُم
انهن جو تڪليف تمام بڻو آهي ۽ ١٣٩ هـ اهي سڌي وات کان گهڻو ڀٽڪيل ۽ جڏهن توهان تي اچن
قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا ۖ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
ته چوند آهن اسان مسلمان آهيون حالانڪ اچڻ وقت به ڪافرا هئا ۽ ڇوڻ وقت به ڪافرو ۽ الله چڱي طرح ڄاڻي

منزل ٢

١٥٤هـ يعني يهودين .

١٥٨هـ گناه هر محصيت و نافرمانی في مشتعل آهي . كن مفسرن جو خيال آهي د گناه مان تويت جي مضمونن جو ليڪاڻ ۽ ان مريد عالم صلي الله عليه وسلم جن جي وصفن ۽ پلاسن جو مخفي رکڻ ۽ تويت مڙهنجي طرفان ڪجهه وڌائڻ ۽ حرام خوري سان رشوتون وغيره مراد آهن . (خازن) .

١٥٩هـ جو ماڻهن کي گناهه ۽ برن ڪمن کان متاثر وڪين . مسئلو - هن مان معلوم ٿيو ته عالمن في نصيحت ۽ برائي کان روڪڻ واجب آهي ۽ جيڪو شخص بچري ڳالهه کان منع ڪرڻ ترڪ ڪري ۽ نهئي منڪر کان پري رهي ، سو گناهه جي مرتڪب موجب جي منزل تي آهي .

١٦٠هـ يعني معاذ الله اهو بخيل آهي .

شان نزول - حضرت ابن عباس رضي الله تعالى عنهما فرمايو ته يهودي ڳهڻا خوش حال ۽ نهايت دولت مند هئا ، جڏهن انهن سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن جي تعذيب ڪئي ۽ مخالفت ڪئي ته پوءِ انهن جي روزي گهٽجي ويئي . ان وقت فحاض يهودي چيو ته الله جو (معاذ الله) هٿ ٻڌل يعني معاذ الله اهو ، زق ٽوپ ۽ خرچ ڪرڻ ۾ بخل ڪري ٿو ، ان جي ان قول تي ڪنهن يهودي ان کي منع ڏئي ، بلڪ راضي رهيا ، انهي ڪري هي سڀئي جو مقولو قرار ڏنو ۽ هي آيت انهن جي حق ۾ نازل ٿي .

١٦١هـ تنگي ۽ سغاوت مان ارشاد جو هي اثر ٿيو ته دنيا ۾ يهودي سڀئي کان وڌيڪ بخيل ٿي پيا ، يا هي معنيٰ آهي ته انهن جا هٿ جهنم ۾ بند آهن ۽ اهو ئي طرح کين دنيا جي باهم وڌو وي . انهن جي هن يهودي گستاخي سزا ۾ .

١٦٢هـ اهو سخي ۽ ڪريم آهي .

١٦٣هـ پنهنجي حڪمت جي موافق ، هن ۾ ڪنهن کي به اعتراض نٿو ٿئي .

١٦٤هـ قرآن شريف .

١٦٥هـ يعني جيترو قرآن پاڪ لهندو ويندو ، اوترو حسد ۽ بغض وڌندو ويندو ۽ اهي ان سان گڏ ڪفن ۽ سرڪشي ۾ به وڌندا ويندا .

١٦٦هـ اهي سدائين هڪٻئي سان اختلاف ڪندا رهندا ۽ انهن جون دليون ڪڏهن به نه ملنديون .

١٦٧هـ ۽ انهن جي مدد ٿو فرمائي ، اهي دليل ٿين ٿا .

١٦٨هـ هن طرح ته سيد عالم صلي الله عليه وسلم جن تي ايمان آڻڻ ۽ سندن اتباع ڪن ها ، چوڻ تويت ۽ انجيل ۾ ان جو حڪم ٿو ڏنو آهي . يعني سمورا ڪتاب ، جيڪي الله تعاليٰ پنهنجن رسولن تي نازل فرمايا ، سڀئي مريد الانبياء صلي الله عليه وسلم جن جو ذڪر ۽ مٿن ايمان آڻڻ جو حڪم آهي .

بِهَا كَانُوا يَكْشُمُونَ ۝ وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْآثِمِ ۖ جِيڪي لڪائي رهيا آهن . ۽ انهن مان ڪيترن کي ڏسندڙين جو گناهه ۽ زيادتي ۽ حرام

وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السَّحْتِ لَئِنْ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ لَوْلَا

خوري ڏانهن ڊڪ پريندا آهن ۱٥٨هـ بيشڪ تمام بُرا ڪم ڪندا آهن . انهن کي

يَنْهَاهُمْ الرَّاٰيِزِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْآثِمَ وَالْكُلْهِمُ

چوڻ ۽ منع ڪن سندن پادري ۽ درويش گناهه جي ڳالهه چوڻ ۽ حرام ڪاٽڻ

السَّحْتِ لَئِنْ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ۝ وَقَالَتِ الْيَهُودُ يُدْعِيُ اللَّهُ

ڪان بيشڪ ڏاڍا بُرا ڪم ڪري رهيا آهن ۱٥٩هـ ۽ يهودي چوڻ لڳا ته الله جو هٿ

مَغْلُوبٌ غَلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا ۖ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ ۖ

ٻڌل آهي ۱٦٠هـ انهن جا هٿ ٻڌا آهن ۱٦١هـ ۽ انهن تي انهي چوڻ جي ڪري لعنت آهي بلڪ سنڌ ڪشادا

يُتَّقُونَ كَيْفَ يَشَاءُ ۖ وَلَئِزِيدَآنَ كَثِيرًا مِّنْهُمْ ۖ مَا أَنزَلَ إِلَيْكَ

آهن ۱٦٢هـ عطا فرمائيندا آهي جيئن وڌين ۱٦٣هـ ۽ اهي محبوس ۽ جبروت هئا جي طرف توهان جي رب جي طرفان

مِّن رَّبِّكَ طُعْيَانًا وَّكُفْرًا ۖ وَالْقَبِيلَ بَيْنَهُمُ الْعَادَاةُ ۖ وَالْبَعْضُ

ٿو ان جي ڪري گهڻن جي شرارت ۽ ڪفر ۾ ترقي ٿيندا آهن ۱٦٤هـ ۽ انهن ۾ اسان قيامت تائين پاڻ

إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارَ الْحَرِّبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ ۖ

۾ دشمني ۽ وير وجهي ڇڏين ٿو ۱٦٥هـ جڏهن به لڙائي جي باه پڙڪائيندا آهن الله ان کي ساڻي ڇڏيندو

وَيَسْعُونَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا ۖ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ۝

آهي ۱٦٦هـ ۽ زمين ۾ فساد جي واسطي ڊڪندا رهندا آهن ، ۽ الله فسادين کي پسند نٿو ڪندو آهي

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ سِيَئَاتِهِمْ

۽ جيڪڏهن ڪتاب وارا ايمان آڻين ها ۽ پرهيزگاري ڪن ها ته خبر راسخا سنڌ گناهه ۽ ڇڏيون ها

وَلَا دَخَلَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ۝ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ

۽ ضرور انهن کي آرام وارن باغن ۾ وٺي وڃون ها . ۽ جيڪڏهن اهي قائم رکن ها تويت

وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أَنزَلْنَا إِلَيْهِمْ مِّن رَّبِّهِمْ لَا كُؤُومِن قَوْمِهِمْ

۽ انجيل ۱٦٨هـ ۽ جيڪي انهن ڏي سندن رب جي طرفان ٿو ڏنو ۱٦٩هـ ته انهن کي رزق ملي ها مٿان ڪاٺ

١٦٩هـ يعني سمورا ڪتاب ، جيڪي الله تعاليٰ پنهنجن رسولن تي نازل فرمايا ، سڀئي مريد الانبياء صلي الله عليه وسلم جن جو ذڪر ۽ مٿن ايمان آڻڻ جو حڪم آهي .

١٨٣هـ حقي ڌسڻ ۽ ٻڌڻ کان. اهو انهن جي انتهائي جهالت، نهايت
ڪفر ۽ حق جي قبول ڪرڻ کان غايت درجي سان منهن ٽپوڻ جو بيان
آهي.

١٨٤هـ جڏهن انهن حضرت موسيٰ عليه السلام کان پوءِ توبه ڪئي،
ان کان پوءِ ٻيهر.

١٨٥هـ نصارن جا گهڻا فرقا آهن، تن مان يعقوب ۽ ملڪانيه جو
هي قول هوندو مريم الله (معبود) چئبو ۽ هي به چوندا هئا: الله (معبود)
عيسيٰ جي ذات مڃي ٿو ڪيو ۽ اهو ان سان متعلق ٿي ويو ته پوءِ عيسيٰ
الله (معبود) ٿي ويو. تڏهن الله عزوجل اُنهن کي ڪيترائي خازن.

١٨٦هـ ۽ مان ان جو ٻانهو آهيان، معبود نه آهيان.

١٨٧هـ هي قول نصرائين جي مرقوسيه ۽ نسطوريه فرقن جو آهي، گهڻن
مفسرن جو قول آهي ته هن مان انهن جي هي صواب هئي ته الله، مريم ۽
عيسيٰ ٽيئي معبود آهن ۽ معبود هجڻ انهن سڀني ۾ مشترڪ آهي
متڪلمين فرمايو آهي ته نصراڻي چون ٿا ته ٻي ڀيٽ ۽ مرجع القدس
ٽيئي معبود هڪ آهن.

١٨٨هـ مان جو ڪو ٿاڻي ڌاڻا، اهو هڪڙي سان موصوف
آهي، اُن جو ڪوبه شريڪ نه آهي. ٻي ڀيٽ ۽ گهڻي واري سڀني کان
پاڪ آهي.

١٨٩هـ ۽ شرڪ هجڻ جا اعتقادي رهيا ۽ توحيد اختيار نه ڪيائون.
١٩٠هـ انهن کي معبود مڃڻ غلط، باطل ۽ ڪفر آهي.

١٩١هـ هي به معجزا رکندڙ هئا. هي معجزا سندن نبوت جي تصديق
جاءِ دليل هئا. اهڙي طرح حضرت عيسيٰ عليه السلام به رسول آهي، سند
معجزا به نبوت جا دليل آهن، اُن کي رسول ٿي مڃڻ گهرجي، جيئن ٻين
سگهڙن کي معجزن جي ڪري خدا ڏٺا هجن، ان کي به خدا ڏٺو.

١٩٢هـ جيڪا پنهنجي رب جي ڪلمن ۽ ان جي ڪتابن جي تصديق ڪندڙ
آهي.

١٩٣هـ هن ۾ نصرانين جو رد آهي، چوڻ معبود غذا جو محتاج نه
ٿو ٿئي سگهي، پوءِ جيڪو غذا کائي، جسم رکي، ان جسم ۾ تحليل واقع
ٿئي، غذا ان جو بدل بڻجي سو معبود ڪيئن ٿي سگهي ٿو!!؟

١٩٤هـ هي شرڪ جي باطل هجڻ جو هڪ ٻيو دليل آهي. هن جو
خلاصو هي آهي ته معبود اهوئي ٿي سگهي ٿو، جيڪو نفعي ۽ نقصان ڏئي

هر شيءِ تي ذاتي قدرت ۽ اختيار رکندو هجي. جيڪو ائين نه هجي ته اهو معبود نه ٿو ٿئي سگهي. ۽ حضرت عيسيٰ عليه السلام نفعي ۽ نقصان جو بالذات مالڪ نه هو، الله تعاليٰ جي مالڪ
ڪرڻ سان مالڪ ٿيڻ پوءِ ان جي الوهيت جي طرف نسبت ڪرڻ جو اعتقاد باطل آهي (تفسير ابوالسعود).

وَمَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَمَمُّوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ

پوءِ انڌا ۽ ٻوڙا ٿي ويا ۽ الله سندن توبه قبول ڪئي ۽ پوءِ انهن مائٽن سان گهڻا انڌا ۽ ٻوڙا ٿيا

وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا يَعْمَلُونَ ۝ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ

۽ الله سندن ڪم ڏسي رهيو آهي. بيشڪ اهي ڪافر آهن، جيڪي چون ٿا ته الله ته ساڳيو

الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ بَنِي إِسْرَءِيلَ اعْبُدُوا

مسيح پٽ مريم جو آهي ۽ مسيح ته چيو هو، اي بني اسرائيل! الله جي عبادت

اللَّهُ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ

ڪريو جيڪو منهنجو رب ۽ توهان جو رب آهي، بيشڪ جنهن الله سان شرڪ ڪيو، الله ان تي

الْجَنَّةَ وَ مَا لَهُ النَّارُ وَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ۝

جنت حرام ڪري ڇڏي ۽ ان جو تڪاڻو ڏيڻ آهي، ۽ ظالمن جو ڪوبه مددگار نه آهي

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَ مَا مِنْ إِلَهٍ

بيشڪ ڪافر آهن اهي جيڪي چوندا آهن ته الله تن خدا آهن ۽ ٽيون آهي ۽ ٽالانڪ خدا نه

إِلَّا إِلَهُ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَدْرُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَكَبِيرٌ

آهي مگر مڪر ۽ خدا ۽ ۱۸۸هـ جيڪڏهن پنهنجي ڳالهه کان ڏهڙا ۽ ۱۸۹هـ ته جيڪي انهن ٽن ڪافرن تي

كُفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابُ الْإِيمِ ۝ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ

مرندا انهن کي شڪردار نه ڪن عذاب پهچندو. پوءِ چون ٿا ته اڄ ڪن الله جي طرف ۽ انهي کان بخشش

وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝ مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ

مهرت ۽ الله بخشنده ۽ مهربان آهي. مسيح پٽ مريم نه آهي مگر هڪ رسول ۽ ۱۹۰هـ ان کان اڳ ڪافي

مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأَقْبَهُ صَدِيقُهُ ۝ كَايَا يَأْكُلْنَ الطَّعَامَ أَنْظُرْ

رسول ٿي گذريا آهن ۽ ۱۹۱هـ ان جي ماءُ صديقه (گهڻي سچي) آهي ۽ ۱۹۲هـ ساڌو ۽ ۱۹۳هـ ته سوتو اسان

كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ أَنْظُرْ أَتَىٰ يُفْكُونَ ۝ قُلْ

ڪيئن صاف نشانين انهن جي واسطي بيان ڪريون ٿا، پوءِ ڏسو ڪيئن ايترو ڇڻ ٿا. توهان فرمايو

أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ

چا! الله کان سواءِ اهڙي جي پرڄا ڪيترا جو توهان جي نقصان جو مالڪ آهي ۽ ۱۹۴هـ ته نفعي جو مالڪ ۽ ۱۹۵هـ ۽ الله ٿي

هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ٥ قُلْ يَٰ أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ
بِتَدْرُجٍ جَدِيدٍ ٥ توهان فرمايو اي ڪتاب پنهجي دين ۾ ناحق زيادتي ۾ ڪريو ۱۹
غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَ
أَمَرْنَا مَنْ هُمْ فِي خَوَاشِنَ فِي ذَهْلٍ ۱۹۷ جيڪي پاڻ آڳي ۾ گمراه ٿي چڪا ۽
أَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ۶ لَعْنُ الَّذِينَ كَفَرُوا
بَيْنَ لَهْنٍ ۾ گمراه ڪيائون ۽ سڌي واٽ کان پٽڪي ويا . انهن تي لعنت ڪئي وئي جن
مَنْ بَنَىٰ إِسْرَءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا
كَفَرُوا ۖ بَنِي إِسْرَءِيلَ مَا نَدَّوْهُ ۖ عِيسَىٰ بْنُ مَرْيَمَ ۖ جِي زباني ۱۹۸ هي بد آخري ۱۹
عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ۷ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ
سندن نافرماني ۽ سرڪشي جو جيڪي بد ڪم ڪن پيا تن کان هڪ ٻئي کي نه روڪيندا هئا
لَيْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۸ تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَقُولُونَ الَّذِينَ كَفَرُوا
شورو نهايت ٿي بل ڪندا هئا . ۱۹۹ انهن مان توهان گهڻن کي ڏسندؤ جيڪا فرسان سڀني رڪن ۾
لَيْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمُ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ
ڪهڙي ڊگري شيء پنهجي واسطي پاڻ آڳي موڪليا ٿا ، هي ڏاڏو الله جو انهن تي غضب ٿيو ۽ آهي
هُمْ خُلِدُوا ۹ وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
هميشه عذاب ۾ رهندا . ۱۰۰ جيڪڏهن اهي ايمان آڻين هاڻا الله ۽ هن نبي تي ۽ جيڪو
إِلَٰهٌ مَا اتَّخَذَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَسَقُونَ ۱۱ لَتَجِدَنَّ
ان تي لڳو ۽ ڪافرن سان دوستي ۾ ڏکڻ هاءِ مگر انهن مان گهڻا فاسق آهن .
أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودُ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا
ضرور تون مسلمانن جو سڀني کان وڌيڪ دشمن يهودين ۽ مشرڪن کي لهندين .
وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةَ لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرُكَ
۽ ضرور تون مسلمانن جي دوستي ۾ سڀني کان وڌيڪ ويجهن انهن کي ڏسندڙن جيڪي چوندا هئا اٿا عيسيٰ
ذَلِكَ يَٰۤأَنفُثَٰهُمْ قَسِيصِينَ وَرُهَبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۱۲
آهي ان ڪري جو انهن ۾ گهڻا عالم ۽ درويش آهن ۽ وڌائي ۾ ڪندا آهن ۱۲

منزل ۲

۱۹۵ يهودين جي هي زيادتي آهي ته اهي حضرت عيسيٰ عليه السلام
جي نبوت تي ڏٺا مڃن ۽ نصرانين جي زيادتي هي آهي جو ان کي معبود بڻائي ٿا .
۱۹۶ يعني پنهنجن بد دينن ۾ ڏاڏن وغيره جي ۱۹۶ ڪله ايلڊي رهيا جن ۾
حد کان تجاوز ڪيو ۽ پنهنجي دينهن شڪار ۾ منع هجڻ جي باوجود
حڪم جي مخالفت ڪيائون ، ته پوءِ حضرت داؤد عليه السلام انهن تي لعنت
ڪئي ۽ انهن جي حق ۾ بد دعا فرمائي ته اهي باندري ۽ خنزيرن جي شڪلن ۾
۱۱ ڦيرايو ويا ۽ برآمد ۽ (خوڄي) وارن جڏهن نازل ٿيل خونچاڻي جي نعمت جي
۱۲ کان پوءِ ڪفر ڪيو ته پوءِ حضرت عيسيٰ عليه السلام تن جي حق
۾ بد دعا فرمائي ته اهي خنزير ۽ باندري ويا ، انهن جو تعداد پنج
هزار هو (جمل وغيره) . ڪن مفسرن جو قول آهي ته يهودي پنهنجن وڏن تي
خوڄندا هئا ۽ چوندا هئا ته اسان نبين سڳورن جو اولاد آهيون . هن آيت ۾
ڪين بد آيو پوءِ انهن نبين سڳورن مٿن لعنت ڪئي آهي . هڪ قول هي آهي
ته حضرت داؤد ۽ حضرت عيسيٰ عليهما السلام مٿن لعنت ڪئي آهي . هڪ
قول هي ته آهي ته حضرت داؤد ۽ حضرت عيسيٰ عليهما السلام ، حضرت سيد
عالم محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم جي جنم جو اهروني جي خوشخبري ڏني
۽ حضور جن تي ايمان ڏاڏي ۽ ڪفر ڪرڻ وارن تي لعنت ڪئي . ۱۹۸ لعنت
۱۹۹ مستعمل آيت مان ثابت ٿيو ته نهي منڪر يعني ماڻهن کي ٻراڻي
کان روڪڻ واجب آهي ۽ بچڻ تي کان ڊروڪڻ سخت گناه آهي . ترمذي جي
حديث ۾ آهي ته جڏهن بني اسرائيل گناه ۾ مبتلا ٿيا ته انهن کي عالمن پهرين
ته منع ڪئي ، جڏهن اهي باز ڏاڏا پيا ته اهي عالم ۽ انهن سان ملي ويا ۽ ڪاڻ
پيئڻ ۽ اٿڻ ۽ ويهڻ ۾ انهن سان شامل ٿي ويا . سندن گناه ۽ زيادتي جو
هي نتيجو نڪتو جو الله تعاليٰ حضرت داؤد ۽ حضرت عيسيٰ عليهما السلام
جي زبان سان مٿن لعنت آندي . ۱۰۰ مستعمل آيت مان ثابت ٿيو
ته ڪافرن سان دوستي ۽ پاڻي حرام ۽ الله جي غضب جو سبب آهي . ۱۰۱
نفاق کان سواءِ صرف صداقت ۽ اخلاص سان . ۱۰۲ هن مان ثابت ٿيو ته
سان دوستي ۽ پاڻي نفاق جي نشاني آهي . ۱۰۳ هن آيت ۾ سندن مدح
آهي ، جو بني ڪريه صلي الله عليه وسلم جن جي زماني تائين حضرت عيسيٰ
عليه السلام جي دين تي رهيا ۽ سرڪار عالم صلي الله عليه وسلم جي بعثت
معلوم ٿيڻ تي حضور عليه السلام جن تي ايمان آندائون . شان ٽول ۱-
اسلامي شروعات ۾ جڏهن ڏيڻ ڪافرن ، مسلمانن کي اڏاڏا ته پوءِ صحابه
ڪرام مان يارهن مردن ۽ چئن عورتن حضرت جن جي حڪمران حبش جي

طرف هجڻ ڪئي . انهن مهاجرن جا نالا هي آهن : ۱- حضرت عثمان غني ۽ سندس گهر واري حضرت زبير بن جراح حضرت عبد الله بن مسعود ، ۲- حضرت
عبد الرحمن بن عوف ، ۳- حضرت ابو جهم ۽ سندس گهر واري حضرت سهل بن سهل ، ۴- حضرت مصعب بن عمير ، ۵- حضرت ابوسلمه ۽ سندس گهر واري حضرت امر سلمه بنت اميه ، ۶- حضرت عثمان بن مظنون ،
حضرت عامر بن ربيع ۽ سندس گهر واري حضرت ليلىٰ بنت ابی خثيمه ، حضرت حاطب بن عمرو ۽ حضرت مهيل بن بيهضاء رضي الله عنهم . اهي سڳورا نبوت جي پنجين سال رجب جي مهيني ۾ يهودي سفر
ڪري حبش پهتا . ان هجرت کي پهرين هجرت چوندا آهن . انهن کان پوءِ حضرت جعفر بن ابوطالب ويو . وري بيا مسلمان رولائيندا ويا ، ايستائين جو ٻارن ۽ عورتن کان سواءِ مهاجرن جو تعداد ٻاسي ٿي
ويو . جڏهن قرينش کي ان هجرت جي خبر سڄي ته انهن هڪ جماعت کي اتفاق ٿي نجاشي بادشاهه ڏانهن موڪليو . دربار شاهي ۾ پهچڻ تي . انهن بادشاهه کي چيو ته اسان جي ملڪ ۾ هڪ شخص نبوت
جي دعويٰ ڪئي آهي ۽ ماڻهن کي نادان بڻائي ڇڏيو آهي . سندس جماعت ، جيڪا توهان جي ملڪ ۾ آهي ، هتي فساد پکيڙيندي ۽ توهان جي رعيت کي باغي بڻائي ڇڏيندي . اسان توهان کي خبر ڏئي ٿا
آيا آهيون ۽ اسان جي قوم درخواست ڪري ٿي ته توهان انهن کي اسان جي حوالي ڪريو . نجاشي بادشاهه چيو ته اسان انهن ماڻهن سان گفتگو ڪريون ، مسلمانن کي گهرايو ويو ۽ انهن کان معلوم ڪيو ويو
ته توهان حضرت عيسيٰ عليه السلام ۽ سندس والده جي حق ۾ ڪهڙو عقيدو رکو ٿا ؟ حضرت جعفر بن ابوطالب فرمايو ته حضرت عيسيٰ الله جو ٻانهو ، سندس رسول ، ڪلمه الله ۽ روح الله آهي ۽ حضرت
مريم ڪنڌاري ۽ پاڪ آهي . اهو ٻڌي نجاشي زمين تان هڪ ڪافيءَ جو ٽڪر کڻي چيو ته ڏاڏو قسم ! توهان جي آقا ، حضرت عيسيٰ عليه السلام جي ڪلام ۾ رهن ڪافيءَ جي ٽڪري جي پترو ۽ ڏاڏو ڏيکيو ،
يعني حضور جن جو ارشاد حضرت عيسيٰ عليه السلام جي ڪلام جي بلڪل مطابق آهي . انهيءَ تي مڪي جي مشرڪن جي منهن جو رنگ لهي ويو . پوءِ نجاشي قرآن شريف ٻڌي گهريو . حضرت جعفر سورة
مريم جي تلاوت ڪئي . ان وقت دربار ۾ نصراني عالم ۽ درويش موجود هئا ، قرآن پاڪ ٻڌي بي اختيار وڻ لڳا ۽ نجاشي مسلمانن کي چيو ته منهنجي بادشاهي توهان کي ڪو خطرو نه آهي . مڪي جا
مشرڪ ناڪار ۾ موتيا ۽ مسلمان نجاشي وٽ گهڻي عزت ۽ آرام سان رهيا ۽ الله جي فضل سان نجاشي کي ايمان جي دولت جو شرف حاصل ٿيو . ان واقعي جي متعلق هي آيت نازل ٿي . ۱۰۴